

EDAM Tartışma Kâğıtları Serisi 2013/6

Suriye İç Savaşı'nın Askeri Stratejik Değerlendirmesi

Can Kasapoğlu

Araştırma Görevlisi, EDAM

F. Doruk Ergun

Araştırma Görevlisi, EDAM

29 Mayıs 2013

GİRİŞ

Beşşar Esad diktatörlüğünün hüküm sürdüğü Suriye gibi bir ülkede cereyan eden uzun soluklu bir çatışmanın analiz edilmesi, askeri konularla ilgilenen analistler için en zor görevlerden biridir. Öncelikle, bu tip rejimlerde güvenlik konuları hakkında şeffaflık barış zamanlarında bile oldukça sorunlu olmuştur, dolayısıyla ülkenin savunma kapasitesine ilişkin güvenilir ve doğru bilgi edinilmesi oldukça güçtür. İkincisi, mevcut durum dikkate alındığında, halihazırdaki bilgi akışının olağan zamana kıyasla daha fazla yönlendirme, çarpıtma ve önyargıya maruz kaldığı da bir gerçektir. Son olarak, böyle zamanlarda, askeri bilimlerin nesnel niteliği, uzayıp giden siyasal tartışmaların “çekiciliği” tarafından gölgelenebilir.

Bu çalışma, “Suriye savaş meydanına kısa ancak özlü bir giriş” olarak tasarlanmıştır ve EDAM tarafından Suriye İç Savaşı’nın kritik hususlarına ilişkin hazırlanması planlanan müteakip çalışmalar için bir temel oluşturması hedeflenmektedir.

Okuyucular için isabetli bir değerlendirme ortaya koyulması amacıyla, ilgili EDAM analistleri, üzerinde dikkatle çalışılmış, analitik bir yöntem kullanmışlar; bu sayede bilgiyi çarpıtmaya ve yönlendirmeye yönelik unsurların önüne geçmeyi hedeflemişlerdir. Sözü edilen yöntem, ilk aşamada iki temel araştırma sorusuna dayanmaktadır: (1) Halihazırda devam eden çatışmanın temel belirleyici etkenleri nelerdir? (2) Bahse konu etkenler Türkiye’nin hemen yanı başında cereyan eden bu çatışmanın gidişatını ve sonucunu nasıl şekillendirebilirler?

Söz konusu iki araştırma sorusunu temel alan analitik yöntem çerçevesinde, ana belirleyici etkenlerin dört temel kategoride toplanabileceği sonucuna varılmıştır. İlk etkenin çatışmanın jeostratejik değişkenleri olduğu düşünülmektedir. Kamu erişimine açık kaynaklar kullanılarak yaptığımız çalışmalar, rejim ve muhalefetin “haritayı belirlemediği”, aksine “haritanın” rejim ve muhalefetin hamlelerini belirlediği sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır. İkinci ana belirleyici etkenin çatışmanın askeri stratejik bağlamı (military strategic context) olduğu görülmüştür. Harp tarihi boyunca, donanmalar arası açık denizlerde vuku bulan savaşlar ya da amfibik hareketler; hava üstünlüğünün sağlanması amacıyla avcı uçakları arasındaki mücadele, ya da geniş düzlüklerde icra edilen hava-kara mekanize hareketleri gibi birçok değişik “askeri parametre”, esasen çatışmanın sonucunu anlamamızı sağlayan “zafer”, “avantaj”, “üstünlük”, “kabul edilebilir zayıf”, ve hatta “görev” gibi temel kavramların sınırlarını çizmektedir. Daha açık bir anlatımla, yukarıda belirtilen her bir askeri kavram, örneğin “kabul edilebilir zayıf” ya da “üstünlük”, askeri bağlama göre (örneğin bir amfibik hareket ya da hava üstünlüğü sağlama mücadelesi) farklı anlamlar ve boyutlar kazanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, ana belirleyici etkenlerin kapsamında incelemeye konu olan çatışmanın askeri stratejik bağlamının analiz edilmesine büyük

önem atfetmektedir. Çalışmanın yazarları üçüncü olarak, savaşın “politik bir iradenin karşı tarafa dayatılması amacıyla icra edilen sistematik ve organize şiddet” olduğu yönündeki (Clausewitzci) teorik yaklaşımdan hareketle, “politik, sistematik şiddetin” araçlarına, yani “silah kaynaklarına ve sevkياتına” eğilmeyi uygun bulmuşlardır. Zira, söz konusu “araçlar” ve bu “araçlara” ulaşma imkanları olmadan, “politik gerekçeli organize ve sistematik şiddetin”, yani savaşın, icra edilmesi neredeyse imkansızdır. Dördüncü ve son olarak değerlendirdiğimiz belirleyici etken, Baas diktatörlüğünün çatışmaya askeri doktrin ve harekât esasları bağlamında nasıl yaklaştığıdır.

Bu EDAM çalışması belirtilen analitik yaklaşım ve yöntemin ışığında, Suriye İç Savaşı'nın anlaşılabilmesi için gerekli çerçeveyi ortaya koymayı ve önemli bulgularını okuyucu ile paylaşmayı hedeflemektedir.

ÇATIŞMANIN JEOSTRATEJİK ANALİZİ

Açık kaynaklardan elde edilen bilgiler, Suriye İç Savaşı'nın bazı belirli jeostratejik eğilimlere dayanarak ilerlediğini göstermektedir. Söz konusu eğilimlerin anlaşılması, çatışmanın halihazırdaki durumunun ve muhtemel gidişatının anlaşılması açısından hayati önem taşımaktadır.

Öncelikle belirtilmelidir ki, Suriye'deki genel askeri durumu, stratejik ikmal hatları, önemli karayolları ile bu yollar üzerindeki hakim kontrol noktalarını ele geçirmek ve korumak amacıyla icra edilen çatışmalar şekillendirmektedir. Bu haliyle mevcut durumun, 1947'deki Birinci Arap – İsrail Savaşı'nın ilk evresinin, güvenlik literatüründeki karşılığı olan “battle for the roads – yollar için muharebe” safhasını anımsattığı söylenebilir. Daha açık olmak gerekirse, örneğin; kuzeyde, Halep ve çevresinin kontrolü için süregelen çatışmaların en önemli unsurlarından biri, Suriye'nin Akdeniz sahil şeridini diğer önemli yerleşimlere bağlayan *M4* ve Şam – Halep arasındaki en önemli ulaşım hattı olan *M5* karayolları üzerindeki ikmal hatları ve denetim noktalarının ele geçirilmesidir.

Bu bağlamda, Mart – Kasım 2012 arasında yoğun biçimde cereyan eden Serakib ve çevresindeki çatışmaların, yukarıda aktarılan analizi destekler nitelikte olduğu söylenebilir. *M4* ve *M5* karayollarının kesişme noktasına hakim olan Serakib, Halep'in hem sahil şeridi hem de Başkent Şam ile bağlantısını kontrol eden, jeostratejik önemi yüksek bir yerleşim alanıdır.¹ Bu nedenle, muhalefete bağlı güçler Mart 2012'den itibaren İdlib'de sergiledikleri başarının ardından

¹ “Syria Rebels Take Key Damascus Aleppo Checkpoints”, *BBC*, November 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-2012102>

çabalarını Serakib'e yoğunlaştırmışlar, Esad'a bağlı güçlerin yoğun bombardımanına karşın bu bölgedeki faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Nitekim, Kasım 2012'de Özgür Suriye Ordusu'na bağlı güçler, *İdlib Şehitleri Tugayı (ya da Suriye Kurtuluş Ordusu)* unsurları ile birlikte Serakib'in kontrolünü önemli ölçüde ele geçirmeyi başarmışlardır.

Daha da önemlisi, M5 karayolu boyunca cerayan eden ve Serakib'le ilişkili olan tüm çatışmalar hem Baas diktatörlüğünün hem de Suriye muhalefetinin ikmal hatlarını kontrol etme mücadelesine ilişkin net bir tablo ortaya koymaktadır. Daha açık bir anlatımla, kuzeyde, nihai olarak Halep ve çevresinin bütünüyle kontrol edilmesi için sürdürülen silahlı mücadelenin önemli kilometre taşlarının hemen hepsi (*Örn. Taftanaz Üssü'nün ele geçirilmesi, Atarib'de 46. Alay Üssü'nün ele geçirilmesi, Marat el Numan'ın kontrolü için icra edilen harekâtlar, Vadi el Deyf kuşatması vb.*) belirtildiği üzere takviye kuvvetlerin ve sevkiyatın yapılabileceği stratejik ikmal hatları üzerinde gerçekleşmiştir. Hatta söz konusu "jeostratejik mantık", YouTube ile aktarılan videoların içeriğini dahi belirleyebilmektedir. Nitekim, Esad'a bağlı güçlerin kuzey bölgelerindeki konuşlanmasının önemli bir unsuru olan 46. Alay'ın Atarib'deki üssünün muhalifler tarafından ele geçirmesinden sadece günler önce (Kasım 2012), ÖSO birliklerini El Kindi Hastanesi'ni kontrol altına alırken gösteren videolar yayınlanmıştır.² Söz konusu hastane, hem kuzeyde sınır bölgelerine hakim bir noktada konuşlanmış bulunmaktadır, hem de, iddia edildiği üzere, rejime ve çeşitli İranlı unsurlara ait bir silah deposu olarak kullanılmıştır.³

Ayrıca, Atarib'de aktarılan gelişmelere paralel olarak, muhalefete bağlı unsurlar stratejik bir yerleşim bölgesi olan Marat el Numan'da da rejim güçleri ile mücadele etmektedirler. M5 Karayolu üzerinde Halep – Şam bağlantısını sağlayan kritik kontrol noktalarına hakim pozisyonuyla Marat el Numan, hem kuzey bölgelerinin rejimle bağlantısı hem de İdlib'in elde tutulması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, Ekim 2012'den itibaren, bu önemli jeostratejik yerleşim şiddetli çatışmalara sahne olmuş ve muhalefetin 2012 sonbaharında icra ettiği yoğun taarruza kadar birçok kez el değiştirmiştir. 2012 sonbaharından itibaren, bu bölgede çatışmaların seyri, muhalif güçlerin, Baas diktatörlüğüne bağlı savunma durumundaki birliklere karşı gerçekleştirdiği kuşatmalar ile şekillenmektedir. Rejim ise söz konusu birliklerini hava köprüsü ile ayakta tutmaya çalışmaktadır.

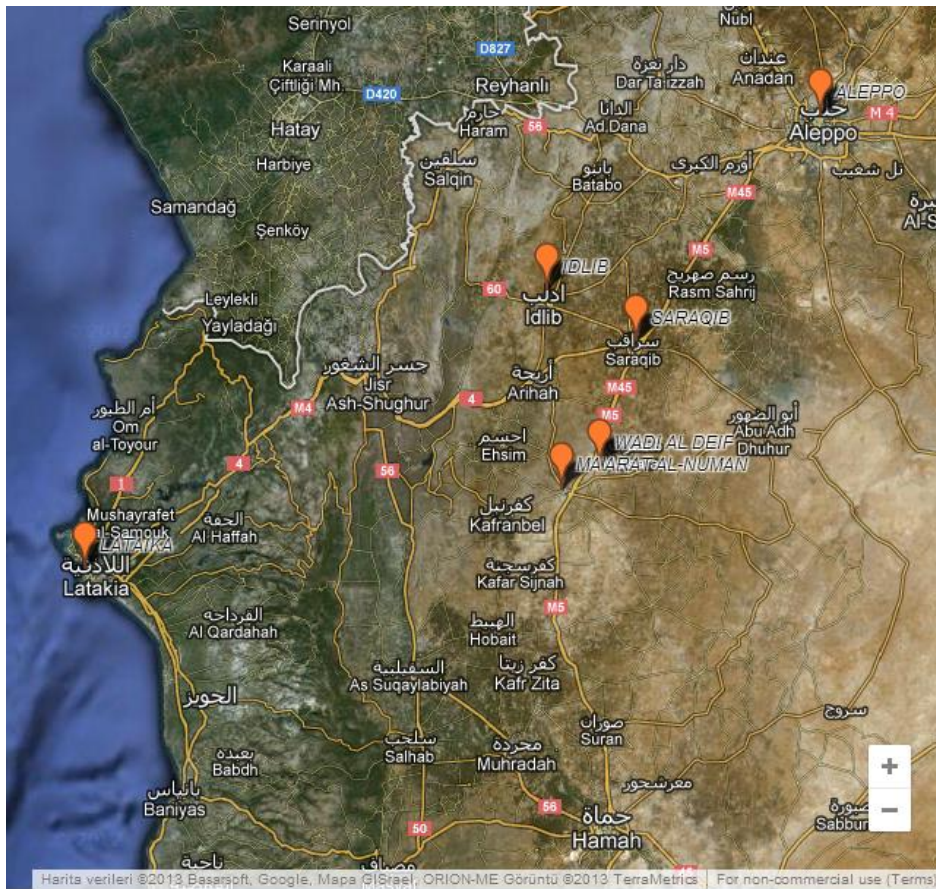
Öte yandan, bu çalışmanın kaleme alındığı sıralarda, rejime bağlı güçlerin Vadi el Deyf ve Hamidiye'deki askeri yerleşim bölgelerine yönelik yaklaşık 6 aydır sürdürülen kuşatmayı

² "Syria – FSA Soldiers Conquer the Aleppo Al Kindi Hospital, Guess What Was in It", *Live Leak*, 14 Nov. 2012. http://www.liveleak.com/view?i=35d_1352883935&comments=1

³ "Syria Rebels Builds Momentum with Tactical Success", *BBC*, 27 November 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20493687>

yarmayı başardığı görülmüştür. Böylelikle, ilgili askeri unsurların ikmalî kısmen de olsa karayolu ile yapılabilmiş, ayrıca rejim tarafından bazı takviye kara birlikleri bölgeye sevk edilebilmiştir.⁴ Sonuç olarak, çatışmaların seyrindeki anlamlı jeostratejik verilerden anlaşılacağı üzere, M4 ve M5 karayollarına ve söz konusu ikmal hatları üzerindeki / çevresindeki hakim noktalara egemen olma mücadelesinin çatışmanın temel belirleyici eğilimlerinden biri olduğu görülmektedir. Dahası, söz konusu jeostratejik eğilim, iç savaşın her iki tarafının da taktik ve operasyonel davranışları üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Yukarıda dile getirilen belirleyici etkinin temel tezahürlerinden biri de, muhalif güçlerin ikmal hatları üzerindeki ilerleyişinin, rejimi hava kuvvetlerine giderek daha bağımlı hale getirmesi olmuştur. Bu bağlamda, muhaliflerin *personel tarafından taşınabilen hava savunma sistemlerine (MANPADS – Man-portable air defense systems)* ve diğer uçaksavar silahlarına erişiminin ve bu alandaki yeteneklerinin artması, rejime bağlı güçlerin hava görevlerini, özellikle döner-kanatlı unsurlar açısından, sınırlayıcı nitelikte olacaktır.

Suriye'de "Yollar ve Kontrol Noktaları Savaşı"

⁴ Jonathan, Dupree. *Syria Update: Regime Breaks Siege of Wadi al Deif*, ISW, Washington D.C., 18 April 2013.

Nitekim, çatışma bölgesinden sızan videolar Nisan 2013’de rejime bağlı bir helikopterin, Vadi el Deyf’de, o dönemde kuşatma altındaki birlikleri ikmal görevi sırasında muhalefete bağlı unsurlarca düşürüldüğünü göstermektedir.⁵ Bu doğrultuda, muhalefetin ilerlemesini sürdürmesi, rejimin halihazırda yıpranmış olan hava kuvvetlerine daha fazla ağırlık vermek zorunda kalması anlamına gelecektir. Ayrıca, ana hatların kontrolü, rejime bağlı hava kuvvetlerinin görev önceliklerini de belirlemektedir; Esad’ın güçleri, muhalif unsurların kuşatmalarını yarmakta ne derece başarılı olursa, hava unsurlarının daha taarruza yönelik görevlerde kullanılması da o derece mümkün olmaktadır. Buna ek olarak, ana ikmal hatlarının akıbeti, muhalif grupların “kurtarılmış bölgeler” elde etme kapasitesi üzerinde de önemli etki sahibidir, ki “kurtarılmış bölgeler” düşük yoğunluklu çatışmalarda ve Suriye örneğinde görüldüğü üzere “melez savaşlarda” asimetrik oyuncu için hayati öneme sahiptir.

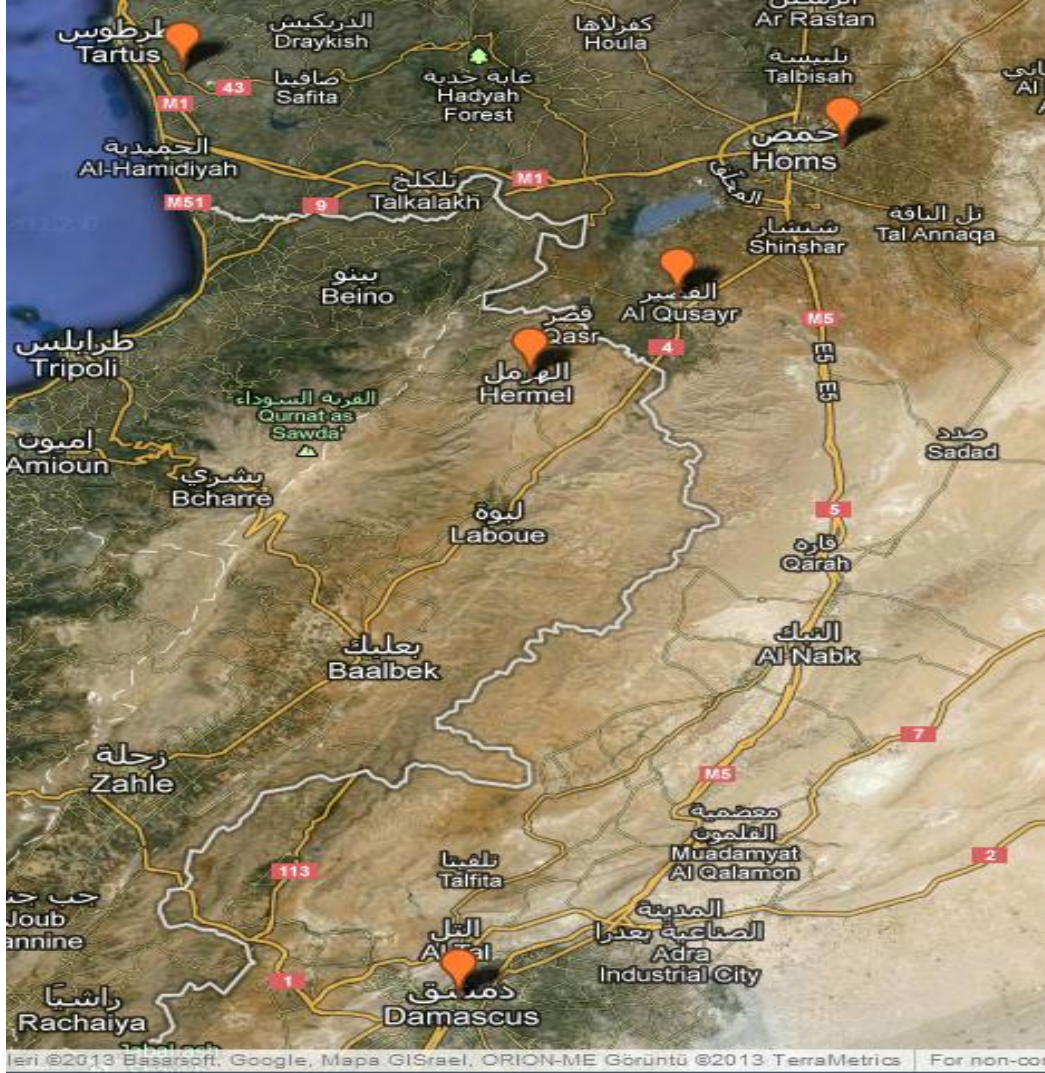
Her şeyin ötesinde, Halep için (ve bu bağlamda kuzey bölgelerinde) verilen mücadelenin muhalefet açısından politik hedefi, önemli bir bölgesel sosyo-ekonomik ve ticari merkeziyle, etrafını çevreleyen yerleşim alanlarının rejimden kurtarılması ve böylelikle sürdürülebilir, alternatif bir siyasal yapının bu bölgede hayata geçirilmesidir. Dolayısıyla, özellikle kuzey bölgelerinde ve Halep’e giden istikametlerde ana ikmal hatlarının ve bağlantı yollarının kontrolü, çatışmanın politik seyrini de Baas diktatörlüğü ya da muhalefet lehine belirleme potansiyeline sahiptir.

Suriye İç Savaşı’nın bir diğer jeostratejik özelliği de, sınır bölgelerindeki kritik merkezlerin (*hub*), –özellikle Şam’ın banliyölerine yakın olan ve savaşın gidişatını belirleyebilecek olanların– kontrolü için verilen mücadeledir.

Lübnan sınır bölgesi, yukarıda aktarılan değerlendirmenin bariz bir örneği olarak değerlendirilebilir. M4 ve M5 karayolları üzerindeki önemli denetim noktaları için verilen mücadeleye benzer şekilde, sınırdaki Hummus Kenti ve Kusayr’a bağlı yerleşim alanları, özellikle Şam ile Nusayri ağırlıklı sahil bölgelerinin irtibatını sağlaması ve rejimin (ve İran’ın) Lübnan Hizbullahı’na açılan kapısı olması dolayısıyla, Suriye krizinin önemli jeostratejik belirleyici etkenleri olarak ön plana çıkmaktadır. Nitekim, Nisan 2013’de muhalif unsurlar hem kıyı şeridini Şam’a bağlayan karayoluna, hem de Lübnan Hizbullah’ının oldukça etkin olduğu Hermel bölgesine yakınlığıyla dikkat çeken Dabaa üssünü ele geçirmişleridir. Bu olay ve buna benzer gelişmeler, Lübnan Hizbullahı ve İran Kudüs Güçleri’nin, özellikle Kusayr ile Hummus çevresinde ve genel olarak Suriye İç Savaşı’na daha fazla katılmasını da beraberinde getirmektedir. Esasen Lübnan Hizbullahı’nın Suriye’de bulunma gerekçesi, Seyyide Zeyneb

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=nSasBHOxSlk>, 18 Nisan 2013 tarihinde ulaşıldı.

Türbesi'nin korunması olsa da, sahadaki gerçek duruma ilişkin bilgiler, Lübnan Hizbullahı'na bağlı unsurların Esad'ın Şam'daki yığınağına katkıda bulunduğunu ve operasyonlara bilfiil katıldığını göstermektedir.⁶

Hummus ve Kusayr: Sahil Nusayri Yerleşim Bölgeleri ile Başkent Şam Arasındaki Önemli Merkezlerdir

Bu noktaya kadar aktarılan stratejik öneminden ötürü, Hummus 2011 sonundan itibaren giderek şiddetini arttıran çatışmalara sahne olmuştur. Sözü edilen çatışmalar arasında rejime bağlı güçlerin Şubat 2012'den itibaren icra ettikleri ve "Hummus Kuşatması" (The Siege of Homs) olarak bilinen uzun süreli hareket da bulunmaktadır.

⁶ Jonathan, Spyer. "Behind the Lines: Hezbollah Turns Eastwards", *The Jerusalem Post*, 20 April 2013. <http://www.jpost.com/Features/Front-Lines/Behind-The-Lines-Hezbollah-turns-eastwards-310317>

Hummus ve çevresindeki yerleşim alanlarından kaynaklanan jeostratejik gereksinimler ve bu bölgede yaşanan çatışmaların siyasi bağlamı, Suriye’deki genel durumu etkileyen bazı önemli sonuçları ve olası etkilerini de beraberinde getirmektedir:

- ✓ Hummus ve kenti çevreleyen bölgenin pivot konumu dolayısıyla Esad rejimi bu bölgeyi (ayrıca Şam ve çevresini) yoğun biçimde tahkim etmiştir. Söz konusu tahkimatı oluşturan unsurların arasında Baas diktatörlüğünün “muhafızı” (*praetorian*) görevini gören, 4. Zırhlı Tümen gibi birliklerin varlığı dikkat çekmektedir. Bahsedilen tahkimat, rejime ilgili bölgeleri önemli ölçüde kontrol etme fırsatı vermiştir ancak bazı geniş alanların da muhalefetin kontrolüne geçmesine imkan sağlamıştır.
- ✓ Hummus’un muhaliflerin eline geçmesi, Şam ile Nusayri ağırlıklı sahil şeridinin bağlantısının kesmesi nedeniyle rejim açısından hayati bir kayıp olacaktır. Böyle bir durumda, Suriye’de bir küçük ölçekli bir Nusayri devletinin kurulmasına ilişkin siyasal senaryoların da önemli ölçüde gözden geçirilmesi gerekecektir.
- ✓ Buna paralel olarak, Hummus’ta ve özellikle Kusayr’da muhalif güçlerin önemli bir ilerleme kaydetmesi, bölgesel güç dengeleri ve jeopolitik parametreler dolayısıyla, Lübnan Hizbullahı ve İran’ın çatışmaya daha yoğun biçimde müdahil olmalarını beraberinde getirecektir.
- ✓ “Hummus Kuşatması” Baas diktatörlüğünün yerleşim bölgelerine yönelik “hedef ayrımı yapmaksızın bombardıman icra etme” (*indiscriminate shelling*) stratejisinin önemli örneklerinden birini oluşturmuştur. Bu nedenle, Hummus ve çevresindeki muhalif güçler lehine gelişebilecek hemen her durum, rejimin daha fazla orantısız güç kullanımını da beraberinde getirebilecektir ve söz konusu tırmandırma stratejisine kitle imha silahlarının kullanılması olasılığı da dahildir.

Nitekim, bu çalışmanın gerek orijinal İngilizce versiyonunun kaleme alındığı sırada (24 Nisan 2013 itibariyle), gerekse Türkçe tercümesi yayına hazırlanırken (18 – 23 Mayıs 2013) Kusayr’da tırmanan çatışmalara Hizbullah’ın daha aktif roller üstelenerek dahil olduğu ve bu durumun halihazırda gergin mezhepsel fay hatlarına sahip Lübnan’ı Suriye krizine giderek çektiği müşahede edilmektedir.⁷ Özellikle siyasal yansımaları düşünüldüğünde, Hizbullah’ın rejime olan desteğinin paramiliter niteliklerini ve askeri kabiliyetini aşan bir mahiyette olduğu düşünülmektedir. Öncelikle, Hizbullah’ın Suriye muhalefetine yönelik düşmanca tutumu, Lübnan’da mezhepsel – siyasal ayrışmayı körükleyecek niteliktedir. İkinci olarak, Lübnan Hizbullahı’nın Suriye İç Savaşı’na aktif katılımı, İran Kudüs Güçleri’nin vekâleten savaş (proxy

⁷ “Clashes Escalate on Syria – Lebanon Border”, *Al Jazeera*, 24 April 2013.
<http://www.aljazeera.com/video/middleeast/2013/04/201342432350795154.html>

war) stratejisinin bir parçasıdır ve bu durum Suriye krizinin bölgeselleşmesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Son olarak, Suriye krizinin yoğunlaşan mezhepsel “öyküsü” de göz önünde bulundurulduğunda, Lübnan Hizbullahı ve İran’ın Esad’ın mezhepçi tiranlığına verdikleri destek ile bunun karşısında Körfez ülkelerinin Suriye muhalefetinden yana tavır koymaları; büyük resmin Thomas Friedman’ın analojisiyle, Orta Doğu’nun “30 Yıl Savaşlarına” giderek daha çok benzemesine sebebiyet vermektedir.⁸

Güneyde ise, Ürdün – Suriye sınır bölgesinin iç savaşın bir diğer kritik jeostratejik unsuru olduğu görülmektedir. 2013 Nisan ayında muhalif güçlerin Ürdün – Şam arasındaki karayolları çevresinde elde ettikleri askeri kazanımlar, Kral Abdullah’ın Ürdün’deki iktidarının Batı için ifade ettiği stratejik anlamı ve Ürdün’ün Suriye muhalefetinin ılımlı unsurlarına verdiği desteği de içeren daha geniş bir perspektiften değerlendirilmelidir. Söz konusu hususlar büyük ölçüde “Güney cephesinin” siyasal ve askeri kaderini belirleyecektir.

Güneydeki jeostratejik eğilimlerin analiz edilmesi için öncelikle muhalefete bağlı güçlerin bu bölgeye ilişkin jeopolitik okumalarının iyi anlaşılması gerekmektedir. Mart 2013 itibarıyla muhalif unsurlar söz konusu bölgede önemli kazanımlar elde etmeye başlamışlardır. 23 Mart 2013 tarihinde *Yarmuk Şehitleri Tugayı* adlı muhalif grup, el Nusra Cephesi’nin ve diğer bazı unsurların da katılımıyla rejime bağlı 38. Hava Savunma Tümeni Üssü’nü ele geçirmişlerdir. Muhalefetin başarılı harekâtının hemen ardından YouTube’da yayınlanan videolarda önemli miktarda mühimmatın muhaliflerce kamyonlara taşındığı ve ele geçirilen askerlerin sorgulandığı görülmektedir.⁹ Söz konusu askeri tesis, Amman – Şam karayoluna hakim pozisyonu dolayısıyla ayrıca önem arz etmektedir.¹⁰

38. Hava Savunma Tümeni Üssü’nün ele geçirilmesinden sadece birkaç gün sonra, bu kez ÖSO’ya bağlı unsurlar, Daraa ile Şam arasındaki bağlantıyı sağlaması dolayısıyla stratejik bir yerleşim olan Dael’in kontrolünü ele geçirmişler ve civardaki karayollarında rejime bağlı bazı kontrol noktalarını da etkisiz hale getirmişlerdir. Daha da önemlisi, Dael’deki çatışmalara ilişkin yayınlanan videolar, muhalif grupların muharip yeteneklerine ilişkin önemli bir fikir vermektedir. Özellikle Suriye İç Savaşı’nın “melez / hibrid savaş” niteliği göz önünde bulundurulduğunda, muhalefete bağlı unsurların Esad rejiminin zırhlı birliklerine karşı koyma yetenekleri ve aynı

⁸ Thomas, L, Friedman. “The Arab Quarter Century”, *The New York Times*, 9 April 2013.

<http://www.nytimes.com/2013/04/10/opinion/friedman-the-arab-quarter-century.html?ref=thomasfriedman&r=0&gwh=244360800176C52EDC05079D5B75E948>

⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=9k8zKkrOv6A>, Accessed: 26 April 2013.

¹⁰ “Syria Rebels Seize Southern Base, Border Area”, *Reuters*, 23 March 2013.

<http://www.reuters.com/article/2013/03/23/us-syria-crisis-idUSBRE92M03K20130323>

zamanda meskûn mahalde gösterdikleri performans, bu bölgedeki ilerlemeleri açısından olumlu etkenlerdir.¹¹

Muhafif güçlerin Ürdün sınırında ve özellikle Amman – Şam karayolu üzerindeki ilerleyişleri birkaç nedenden ötürü kritiktir:

- ✓ Muhafifler Suriye – Ürdün sınırını büyük ölçüde temizlemeleri halinde önemli bir ikmal hattında hakimiyet kurabileceklerdir.
- ✓ Ayrıca, Ürdün sınırından Şam’a yaklaşık 110 km’lik bir mesafe bulunmaktadır. Bu mesafe, Dael – Şam arasında 85 kilometreye kadar düşmektedir. Daha açık bir anlatımla, eğer rejim güçlerini Hummus gibi cephelerde zor durumda durumda tutulabilirse, “Güney Cephesi” muhalif kuvvetler için “Şam’a giden yol” niteliğini alabilecektir.

Belirtilen jeostratejik hususlara ek olarak, muhalif güçlerin Ürdün sınır bölgelerindeki ilerleyişleri bazı önemli askeri-politik sonuçları da beraberinde getirebilecektir:

- ✓ Suriye krizi Ürdün Haşimi Krallığı için neden olduğu mülteci krizinden ötürü çok ciddi bir istikrarsızlık unsurudur (*Bu çalışmanın İngilizce versiyonunun hazırlandığı Nisan 2013 itibarıyla 460.000 mülteci*). Ayrıca el Nusra Cephesi gibi radikal unsurların varlığı da Amman için bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Son olarak, Esad’ın kitle imha silahları envanterinin yanlış ellere geçmesi (ya da hâlihazırda yanlış ellerde olması) tehlikesi de Kral Abdullah yönetimi açısından bir tehdit unsurudur.
- ✓ Kuşkusuz, Ürdün “Suriye krizinin bölgeselleşmesi” sürecinin dışında düşünülemez. Ürdün istihbaratının Birleşik Krallık’ın MI6 kuruluşu da dahil olmak üzere Batılı gizli servisler ile yakın ilişkilerinin olduğu belirtilmektedir. Nitekim bu paragrafta da atf verilen (*Guardian*) kimi basın organları, Suudi sponsorluğundaki kimi silahların Ürdün istihbaratı aracılığı ile ÖSO unsurlarına dağıtıldığını aktarmaktadırlar.¹²
- ✓ Gerek Kral Abdullah gerek Ürdün’e hâlihazırda 200 elit asker konuşlandıran Obama yönetimi Suriye krizinin bir an önce sonlanmasını ve eğer mümkünse, muhalefetin ÖSO gibi ılımlı unsurlarının bu başarıyı elde etmesini tercih etmektedirler. Nitekim *Washington Post*, ABD ve Ürdün özel kuvvetlerinin ÖSO unsurlarını eğittiği ve söz konusu eğitimin muhalif unsurların Ürdün sınırı yakınındaki başarılarından sonra

¹¹ Al Jazeera, http://www.youtube.com/watch?v=IDywSofia_M, Accessed: 26 April 2013.

¹² “Syria Says Jordan Playing with Fire over Assistance to Rebels” *Guardian*, 5 April 2013. <http://www.guardian.co.uk/world/2013/apr/05/syria-jordan-fire-assistance-rebels>

yoğunlaştığı yönünde bir haber yapmıştır.¹³ Bu noktadan hareketle, muhalif unsurların “Güney cephesindeki” başarılarının söz konusu eksendeki dış desteklerini arttırmaları anlamına da geleceği söylenebilir.

- ✓ Bu noktada, muhalif güçler içindeki ılımlı unsurlara yönelik “seçici dış yardımın”, çeşitli rejim karşıtı güçler arasında gerginliklere neden olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.
- ✓ İsrail hem Ürdün sınırındaki hem de Golan Tepeleri’ndeki gelişmeleri kendi milli güvenliği açısından dikkatle takip etmektedir. Bu nedenle Suriye İç Savaşı’nın “Güney Cephesi”, İsrail’in tutumu açısından belirleyici niteliktedir.

Ana ikmal hatları ve bağlantı noktaları için verilen mücadele çerçevesinde, iç savaşın güneydeki seyrinin, kuzeydeki gidişatla benzeştiği söylenebilir. Öte yandan, kuzeydeki askeri-politik amaç Halep’in alternatif bir başkent olarak rejimden kurtarılması iken; güneydeki askeri-politik amaç Şam’ın izole edilmesi ve rejimin devrilmesi için gerekli yolun açılmasıdır. Bu açıdan kuzey ve güney cephelerinde muhalif güçlerin hedeflerinin farklılaştığı görülmektedir.

Bununla birlikte, güney bölgelerinden Şam’a kadar olan alanda muhalif unsurların ilerlemek için başkentin güney eteklerini tutan 1. Zırh Tümen, Şam – Amman karayolunun kuzey noktalarını kontrol eden 9. Zırhlı Tümen ve Golan Tepeleri ve Daraa yakınındaki kritik bir yerleşim olan Kunetra’dan sorumlu 61. Piyade Tugayı gibi bazı görece güçlü birlikleri bertaraf etmeleri gerekmektedir.¹⁴

Sonuç olarak, Suriye İç Savaşı’nın jeostratejik analizi aşağıda belirtilen temel bulguları ön plana çıkarmaktadır:

- ✓ Bahse konu iç savaş daha çok kuzey – güney ekseninde cereyan etmektedir. Bu tespit doğu – batı ekseninin ihmal edilebilir mahiyette olduğu anlamına gelmemektedir; zira örneğin ülkenin batı sahilleri önemli çatışmalara sahne olmuştur ve “mikro – Nusayri devleti” senaryoları bağlamında stratejiktir. Benzer şekilde Suriye ve Irak mezhepsel gerilimlerinin birleşme eğilimi göstermesi ülkenin doğu bölümündeki gelişmelerin önemini ortaya koymaktadır. Bu noktada, “kuzey – güney eksen” ifadesi tam olarak iç savaşın sonucuyla ilgili büyük ölçüde belirleyici gelişmelerin Suriye haritasında Halep – Şam ve Şam – Daraa eksenlerinde yaşandığı anlamına gelmektedir. Söz konusu eksen üzerindeki gelişmeler doğu – batı hattındaki etkenleri de derinden etkilemektedir. Ana

¹³ “US, Jordan Stepping Up Training of Syrian Opposition”, *The Washington Post*, 2 April 2013.
http://articles.washingtonpost.com/2013-04-02/world/38220140_1_rebel-zone-buffer-zone-united-states-and-jordan

¹⁴ Jonathan Dupree, *Syrian Update: The Southern Battlefronts*, ISW, Washington D.C., 5 April 2013.

- ikmal hatlarının kontrolü hayati bir etkidir; öyle ki bu alandaki gelişmeler, iç savaşın gidişatı ve icrası üzerindeki en derin etkiyi yaratma potansiyeline sahiptir. Örneğin, daha önce belirtildiği üzere, muhalif unsurların söz konusu hatlar üzerindeki her bir başarısı Esad rejimini hava kuvvetlerine daha çok dayanmaya itmektir ve itecektir.
- ✓ İlerleyen safhalarda daha detaylı ele alınacağı üzere, Baas diktatörlüğünün uyguladığı askeri strateji ve jeostratejik yorum ülkenin kuzeyinde ve doğusunda geniş, çoğunlukla da kırsal alanların muhalif unsurların kontrolüne geçmesini kolaylaştırmıştır.
  - ✓ Ana ikmal ve ulaştırma hatları ile söz konusu hatlar üzerindeki kontrol noktaları için verilen mücadele Orta Çağ'ın "kuşatma" analojisiyle açıklanabilecek bir askeri durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hem rejim güçleri (Örn. Hummus) hem de muhalif unsurlar (Örn. Vadi el Deyf) kuşatma stratejisini bilinçli olarak uygulamaktadırlar.
  - ✓ Bu noktada, Şam'ın banliyölerinin kontrolü genel jeostratejik durum içinde özel bir yer kazanmaktadır; zira bu mücadelenin sonunda, iç savaşın diğer belirleyici parametrelerine de bağlı olarak, muhtemel bir "Şam kuşatması" yaşanmasının ihtimali de vardır. Söz konusu olasılığın analiz edilmesi için harp tarihinde kuşatma savaşının esaslarının göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. En temel askeri işlevleri bakımından kuşatma savaşı; çeşitli muharebeler ile imkan ve kabiliyeti kısıtlanmış bir düşmana "müdafaya dayalı bir anlayış" dayatılması ile başlar. Kuşatma savaşının bir diğer koşulu, savunma konumunda bulunan düşmanın ikmal kaynaklarıyla bağının koparılmasıdır . Müteakip olarak, nihai sonuç, düşmanın iyi tahkim edilmiş "kalesine" taarruz ya da direnme iradesini kırarak uzun süreli bir yıpratma savaşı amacıyla "kuşatma" icra edilmesiyle alınabilir. Teorik olarak, savaşın karakteristik özelliklerinin zaman içinde değişebileceği ancak doğasının aynı kalacağı varsayımından hareketle, muhtemel Şam kuşatmasının da, eğer gerçekleşirse, yukarıda belirtilen ana esasları takip edeceği söylenebilir. Bu noktada, muhalif unsurların Şam'ın hemen etrafındaki yerleşim alanlarındaki askeri faaliyeti (Örn. Cobar, Duma, Qaboun) ilerleyen aşamalarda icra edilebilecek bir "kuşatma" için başkentin izole edilmesi amacını taşımaktadır. Dolayısıyla, söz konusu tehdit algılamasından hareketle Esad diktatörlüğüne bağlı unsurlar Şam'ı çevreleyen yerleşimlerdeki muhalif unsurlara oldukça sert karşılık vermektedir. Örneğin Şubat 2013'de Esad'a bağlı güçler Şam'ın çok yakınındaki yerleşimlerdeki muhalif unsurlara karşı, farklı silah sistemlerinin menzili içinde de olmalarına rağmen Scud tipi kısa menzilli balistik füzeler kullanmışlardır.¹⁵

¹⁵ "Missile Blast Wounds Syrian Rebel Commander: Activists", *Reuters*, 20 Feb. 2013.
<http://www.reuters.com/article/2013/02/20/us-syria-crisis-rebel-idUSBRE91J0D420130220>

- ✓ Kuzeyde temel ikmal hatlarını tutan Serakib ve Marat el Numan ile kritik bir merkez olan Hummus söz konusu konumları nedeniyle yoğun çatışmalara sahne olmuşlardır ve bu çatışmaların belirleyici niteliklerini koruyarak süreceği öngörülmektedir.
- ✓ Sınır bölgelerindeki mücadelenin ise dış destek ve mühimmat akışı bağlamında önemini koruyarak devam etmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, Suriye İç Savaşı'nın “bölgeselleşme” eğiliminin özellikle Lübnan ve Ürdün ekseninde ve söz konusu ülkelere komşu Suriye tarafındaki yerleşim bölgelerinde süreceği değerlendirilmektedir.

SURİYE İÇ SAVAŞININ ASKERİ STRATEJİK ÇERÇEVESİ

Baas diktatörlüğünün çatışmaya nasıl yaklaştığını, yani harekât esasları ve askeri doktrinini incelemeyen önce, incelemeye konu iç savaşın bizatihi savaş çalışmaları (war studies) açısından ne anlama geldiğinin anlaşılması önemlidir. Zira söz konusu askeri çerçeve olmadan, salt muharip tarafların tank, zırhlı personel taşıyıcı gibi envanterlerine ve personel mevcuduna ilişkin istatistikî bilgiyle hareket ederek bir değerlendirmede bulunmak isabetli olmayacaktır.

Suriye İç Savaşı, özü itibarıyla, bir düşük yoğunluklu çatışma olarak başlamış, giderek bir hibrid melez savaşa dönüşmüştür ve söz konusu çatışma dalının en son örneğini teşkil etmektedir.¹⁶ Bir melez savaşı tanımlamak için analistler bazı pratik göstergelerden yararlanırlar. Öncelikle bir melez savaşın tespiti için elimizde çoklu-biçimli (*multi-modal*) askeri konseptlerin, daha açık bir anlatımla nizami ve gayrinizami harp konseptlerinin, entegre bir halde uygulandığına dair anlamlı verilerin bulunması gerekmektedir.¹⁷ Bu noktada melez savaş için anahtar kelime “entegrasyon” olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira gayrinizami ve nizami kuvvet ve düzenlerin sadece “bir arada” değil, “birbirini tamamlayacak, bütünleşmiş bir şekilde” kullanılması söz konusu çatışma dalı için bir ön koşul niteliğindedir.¹⁸

Melez savaşlara ilişkin çalışmalar, 2006 İkinci Lübnan Savaşı'nın ardından ivme kazanmıştır. Söz konusu savaşta Lübnan Hizbullahı kimi zaman “tabur” seviyesindeki kuvvetlerle hareket etmiş ve merkezi olmayan bir komuta & kontrol yapısı altında İsrail Savunma Kuvvetleri'nin (İSK) zırhlı ve mekanize üstünlüklerini bertaraf etmek için *personel tarafından taşınan hava savunma sistemleri (MANPADS)* ile yine personel için geliştirilen güdümlü tanksavar füzelerini (*Anti-tank Guided Missile*) etkin biçimde kullanmışlardır. Öyle ki söz konusu çatışma, İSK

¹⁶ Can, Kasapoğlu. “Turkish Opposition Unable to Assess Conflict in Syria”, *Today's Zaman*, 24 Feb. 2013.

¹⁷ Frank, Hoffman. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Virginia, 2007, p 8.

¹⁸ Thomas, M, Huber [ed.], *Compound Warfare: That Fatal Knot*, US Army Command and General Staff College Press, Fort Leavenworth, Kansas, 2002, pp. 1 – 2.

açısından önemli bir öğrenilen-dersler (*lessons- learned*) kaynağı teşkil etmiş ve İsrail askeri modernizasyonunu da yakından etkilemiş; örneğin Merkava şasesi kullanılarak geliştirilen Namer ağır zırhlı muharebe aracının üretimine hız verilmesinde önemli bir etken olmuştur.¹⁹

Öte yandan, 1990’lardaki birinci ve ikinci Rus – Çeçen savaşlarının analizi, 2006 İkinci Lübnan Savaşı’nın “melez savaş” karakterini anlamak için iyi bir ön çalışma olabilirdi ve stratejik sürpriz etkenini bir ölçüde sınırlandırabilirdi. Zira özellikle Birinci Rus – Çeçen Savaşı’nda Dudayev yönetimindeki Çeçen birlikleri, Rusya gibi önemli bir gücü nizami taktikleri genel kabule aykırı konseptlerle birleştirerek yenmeyi başarmıştır.²⁰

Bu noktaya kadar aktarılan kısa tartışmanın ışığında, Suriye İç Savaşı’nın askeri çerçevesinin değerlendirilmesi için açıklayıcı bir analiz çerçevesine ulaşıldığı söylenebilir. Başka bir deyişle, Esad diktatörlüğünün balistik füzeleri ve hava kuvvetlerini Şabiha paramiliter unsurlarıyla birleştiren stratejisinin; buna mukabil, muhalif unsurların merkezi olmayan bir komuta – kontrol yapısı dâhilinde hem ele geçirdikleri tanklar ve MANPADS & ATGM sistemlerini kullandıkları harekâtların ve buna paralel olarak şehir merkezlerinde patlayıcılar kullanılarak gerçekleştirilen eylemlerin operasyonel bağlantısı melez savaş konseptiyle daha iyi kavranabilir.

Suriye İç Savaşı örtüşen zaman dilimlerinde nizami ve gayrinizami birçok askeri yaklaşımın bir arada sergilendiği bir zemine dönüşmektedir. Yalnızca 8 – 15 Nisan 2013 tarihleri arasında Şam ve çevresinde gerçekleştirilen çatışmalar ve şiddet eylemleri dahi önceki paragraflarda belirtilen askeri çerçevenin analitik önemini ortaya koyacaktır. 8 Nisan 2013 tarihinde Şam merkezinde patlayan bomba yüklü araçlar yaklaşık 20 kişinin ölümüne ve birçok kişinin de yaralanmasına neden olmuş, patlamaların hemen ardından muhalif unsurlar ile rejim güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır.²¹ Öte yandan, 15 Nisan 2013 tarihinde ise muhalif unsurların Şam çevresindeki ilerleyişi ancak Esad’a bağlı hava kuvvetleri ile durdurulmuş; bu olay sırasında Baas rejimine bağlı uçaklar Şam’ın hemen 10 – 15 km ötesini bombalamışlardır. Benzer şekilde, çatışma bölgesinden yüklenen videolar, Şam merkezine 10 – 15 km yakınlıkta bir yerleşim alanı olan Darayaa’yı kontrol etmek için Esad güçlerinin envanterlerindeki en gelişmiş ana muharebe tankı olan T-72’leri konuşlandırdığını göstermektedir.²²

Melez savaş karakterini destekleyen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Örneğin 2012 yazında muhalif ilerleyişine ilişkin gelişmeler arasında bulunan Temmuz 2012’de Şam’da gerçekleştirilen

¹⁹ David, E, Johnson. *Military Capabilities for Hybrid War*, RAND Corporation, Santa Monica, 2010, pp. 3 – 5.

²⁰ Robert, M, Cassidy, *Russia in Afghanistan and Chechnya: Military Strategic Culture and Paradoxes of Asymmetric Conflict*, US Army War College Strategic Studies Institute, Carlisle Barracks, 2003, p 15.

²¹ “Deadly Car Bomb Rocks Central Damascus”, *Al Jazeera*, 8 April 2013.

²² <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/04/20134810950132447.html>

²² http://www.youtube.com/watch?v=rd_8E_KSY0o, Accessed: 27 April 2013.

bombalı saldırılarda Eşef Şevket gibi rejimin kilit şahsiyetlerinden birine suikast düzenleyen muhalif unsurlar, Ağustos ayında başkentten hemen yakınındaki Cobar’da bir helikopteri düşürebilmişlerdir.²³

Özetle Suriye İç Savaşı’nda muharip tarafların tümü kısa zaman dilimlerinde taktik ve hareket düzeyinde farklılaşma gösterebilmektedir ancak anılan farklılıklar, bütünleşmiş yapıları nedeniyle, stratejik düzeyde ortaya bir melez savaş anlayışı çıkarmaktadır.

Söz konusu anlayış ve iç savaşın askeri çerçevesi, sahada bazı kritik sonuçlara da neden olmaktadır:

- ✓ Esad’a bağlı güçler, gerek jeostratejik gerekse taktik farklılaşmayı karşılamak amacıyla, geleneksel Sovyet-tipi merkezi doktrinlerini terk etmek ve daha esnek bir anlayış benimsemek zorunda kalmışlardır.
- ✓ Suriye İç Savaşı’nın genel tablosu, belirtilen askeri çerçeve dolayısıyla MANPADS, hava kuvvetleri, zırhlı birlikler ve paramiliter unsurların tüm taraflarca kullanıldığı komplike bir profil kazanmıştır ve bu eğilim sürmektedir.
- ✓ Diğer belirleyici etkenlerle birlikte, incelemeye konu çatışmanın bir “melez savaş” olması; giderek bir imha savaşından (*annihilation*) öte, yıpratma savaşı (*attrition*) niteliği kazanmasına neden olmaktadır. Bu durum, her iki tarafın dayanıklılığını iç savaşın sonucu açısından belirleyici konuma getirmektedir.
- ✓ Taktik ve hareket anlayışlarındaki anlamlı farklılaşma, sahaya ilişkin “ilerleme” ve “gerileme” analizlerini de daha zor kılmaktadır. Bu nedenle çatışmanın tarafları açısından taktik ilerlemelerin pekiştirilerek stratejik kazanımlara dönüştürülmesi belirleyici bir askeri değişkendir.

DIŞ MÜDAHALELER VE KRİTİK SİLAH TEDARİĞİ

Silah Sevkiyat ve Desteği

Rejim karşıtı güçlerin yalnız başlarına ve kendi imkânlarıyla ağır ve gelişmiş silahlara (örneğin tanksavar ve uçaksavar silahlarına) ve hayati önem taşıyan askeri malzemelere erişimi çok kısıtlı olacaktır, çünkü ordudan firar ederek karşı tarafa geçenlerin (bütün bir birlik halinde) ve ele geçirilen askeri mühimmat depolarının sayısı sınırlıdır ve bu tarz silahların kaçakçılığını

²³ “Syria: Helicopter Crashes in Damascus”, *BBC*, 27 August 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19389028>

yapmanın zorlukları vardır. Silah nakilleri, özellikle iyi hedeflendiği ve koordine edildiklerinde, muhalefetin askeri kapasitesini aşağıda belirtilen çeşitli hususlarda destekleyebilecektir.

- **Taarruza yönelik kabiliyetler:** Bu kategorideki silahlar, muhalif unsurlara düşmanın zırhlı araçlarına karşı koyma fırsatı vererek, rejimin daha gelişmiş sistemlerin kullanımına dayalı bir savaş stratejisi izlemesini zorlaştırır²⁴; muhaliflerin rejime karşı kullanabileceği muharebe taktiklerinin ve hareket esaslarının sayısını artırır; iyi savunulan hedeflerin ele geçirilmesini; rejimin daha ağır kayıplar vermesini sağlamayı ve hem askeri malzemenin, hem de personelin yıpranmasını arttırmayı; rejim kuvvetlerinin moralini kırmayı mümkün kılar ve dolayısıyla, genel anlamda tahribat gücünü artırır.
- **Müdafaaya yönelik kabiliyetler:** Silah ve mühimmat akışının sürekli olması, muhalefetin mücadelesini devam ettirmesini mümkün kılar ve verdiği kayıpları düşürür, böylelikle yıpranma oranını azaltır. Ağır ve daha gelişmiş silahlara erişim, Esad yanlısı güçlerin muhalifler üzerinde silah üstünlüğü kurmasını zorlaştırır ve muhaliflerin askeri ilerlemelerini kalıcı hale getirip, bunları stratejik kazanımlara dönüştürme şanslarını artırır.
- **Çeşitli askeri fonksiyonlara yönelik kabiliyetler:** İmkân ve kabiliyetlerinin gelişmesi muhalefetin daha verimli olmasını sağlar, yani daha fazla hasar verirken daha azını görmesi ve kaynaklarını tasarruflu kullanabilmesini; aynı zamanda muhalefetin erişim alanını, yani muhalefetin etkin bir şekilde harekât icra edebileceği ve denetleyebileceği alanı genişletir. Bunun yanı sıra Esad karşıtları içerisinde daha iyi silahlara daha fazla erişimi olan grupların, muhalefet hareketi süresince ve sonrasında planlama ve karar verme sürecini şekillendirmede daha güçlü bir etkileri olması etkin bir silah – mühimmat akışıyla mümkün olabilecektir.

Aynı şekilde silah ve mühimmatın, malzemelerin, teçhizatın ve yedek parçaların aktarılmasının rejim yanlısı kuvvetler için de benzer etkileri vardır. Bu amaçla, yukarıda belirtilen işlevlere yönelik olarak, çeşitli devletlerin Suriye'deki çatışmada farklı tarafları ve bu taraflar içerisindeki farklı grupları, türlü tiplerde sevkiyatlar ile desteklediği görülmektedir.

²⁴ White, J. (2013, March 25). Arms for Syria's Rebels: Shaping the War's Outcome. Nisan 22, 2013, tarihinde Washington Institute for Near East Policy'den alınmıştır:
<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/arms-for-syrias-rebels-shaping-the-wars-outcome>

Muhaliflere Yönelik Destek ve Sevkiyat

Böyle bir çatışma içinde, özellikle muhalefete yönelik yardımlar tabiatları gereği gizli olduklarından, silah nakillerinin gerçekleştiğini teyit etmek başlı başına zor bir iştir. Normalde bu durum özellikle muhalif unsurlar için geçerli olsa da, Youtube'a koyulan bazı videolar, uzmanların, Suriye Silahlı Kuvvetleri'nin (SSK) envanterinde olmayan, ancak bir şekilde muhalefetin eline geçen silahları tespit etmesine olanak sağlamıştır. Yakın zamanda çıkan bir ISW raporuna göre, muhalefet 2013'ün Şubat ayının başından beri Ürdün sınırının Daraa vilayeti civarındaki bölümünden gözle görülür derecede daha iyi silahlar almaktadır²⁵. Bu "kaçak" silahların arasında RPG-22 ve M79 Osa roketatarlar, M60 geri tepmesiz top ve Milkor MGL/RBG-6 bomba atarlar vardır; bunların çoğu eski Yugoslavya'da tasarlanmış ve üretilmiş ve SSK tarafından, en azından erişilebilen silah alım raporlarına göre, hiç satın alınmamış silahlardır²⁶. Buna paralel olarak bazı kaynaklara göre eski Çekoslovakya menşeli RPG-75 tanksavar silahı da Halep'teki muhaliflerin ellerinde görülmüştür²⁷. Bu silahların Hırvatistan'la bir bağlantısı olabileceğine dair iddialar^{28,29} vardır; kimi uzmanlara göre silahlar Suudi Arabistan tarafından alınmış ve Ürdün üzerinden ülke içine sokulmuştur³⁰. Yakın dönemde isyancıların elinde görülen yabancı menşeli diğer silahlar arasında Çin FN-6 MANPADS³¹, Fransız yapımı SNEB 68mm roketleri ve fırlatma cihazları olan MATRA roketatar bulunmaktadır³². Bunların yanı sıra, içlerinde BM Güvenlik Konseyi'nin bir Uzmanlar Grubu tarafından Nisan başında

²⁵ O'Bagy, E. (2013). Middle East Security Report 9: The Free Syrian Army. Washington, DC: Institute for the Study of War.

²⁶ A.g.e.

²⁷ Brown Moses Blog. (2013, Nisan 17). New Anti-Tank Weapons From The Former-Czechoslovakia Appear In Syria. April 23, 2013, tarihinde Brown Moses Blog'undan alınmıştır: <http://brown-moses.blogspot.com/2013/04/new-anti-tank-weapons-from.html>

²⁸ Brown Moses Blog. (2013, Şubat 2). Foreign Smuggled Weapons Spread Northwards Into Syria. Nisan 23, 2013, tarihinde Brown Moses Blog'undan alınmıştır: <http://brown-moses.blogspot.co.uk/2013/02/foreign-smuggled-weapons-spread.html>

²⁹ CBS/AP. (2013, Mart 28). AP: "Master plan" underway to help Syria rebels take Damascus with U.S.-approved airlifts of heavy weapons. Nisan 23, 2013, tarihinde, CBS News'den alınmıştır: http://www.cbsnews.com/8301-202_162-57576722/ap-master-plan-underway-to-help-syria-rebels-take-damascus-with-u.s.-approved-airlifts-of-heavy-weapons/

³⁰ Brown Moses Blog. (2013, Nisan 6). Early Signs Of The "Aleppoisation" Of Southern Syria. Nisan 23, 2013, tarihinde Brown Moses Blog'undan alınmıştır: <http://brown-moses.blogspot.com/2013/04/early-signs-of-aleppo-isation-of.html>

³¹ Brown Moses Blog. (2013, Şubat 15). First Sightings Of Foreign MANPADS In Syria. Nisan 23, 2013, tarihinde Brown Moses Blog'undan alınmıştır: <http://brown-moses.blogspot.com/2013/02/first-sightings-of-foreign-manpads-in.html>

³² Brown Moses Blog. (2013, Şubat 10). French Rocket Pods Sighted In Syria. Nisan 23, 2013, tarihinde Brown Moses Blog'undan alınmıştır: <http://brown-moses.blogspot.com/2013/02/french-rocket-pods-sighted-in-syria.html>

yayınlanan bir raporun³³ da olduğu bazı kaynaklar, yukarıda adı geçen sistemlerin bazılarının da aralarında bulunduğu silahların, Libya'dan Suriye'ye endişe verici miktarlarda nakledildiğini öne sürmektedir. BM raporu ayrıca bu silahların Suriye'ye komşu devletler üzerinden aktarıldığını söylemektedir; gerçekten de böyle bir nakliyat Lübnanlı yetkililer tarafından Mayıs 2012'de durdurulmuştur^{34,35}.

İsyancı grupların silah ve askeri malzeme almak için kara borsaları ve silah tacirlerini kullandıkları, hatta belki bunlar için bedel olarak dış kuvvetlerden aldıkları askeri olmayan yardımları verdikleri fikri akla yatkın gelebilir. Ancak Atlantik Konseyi internet sayfasında yer alan 25 Şubat 2013 tarihli bir analize göre³⁶, Özgür Suriye Ordusu'nun siyasi ve basın koordinatörü Louay al-Mokdad, isyancıların yeni aldıkları silahları kara borsadan alarak ya da hükümet tesislerini ele geçirerek değil, dış aktörlerden bağış olarak aldıklarını teyit etmiştir. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nde (SIPRI) görevli silah ticareti uzmanı Hugh Griffiths, konuya ilişkin "akış 2012'nin başlarında başladığından beri isyancılara 3.500 ton askeri ekipman yollanmıştır... Suudi Arabistan, Katar ve daha sonra Ürdün'den hava yoluyla en az 160 kere silah nakliyatı yapılmıştır" değerlendirmesinde bulunmaktadır.³⁷

Muhafiflerin sponsorluğunu yapan devletler söz konusu olduğunda ise, karşımıza birden fazla ancak büyük ölçüde doğrulanamayan suçlamalar çıkmaktadır. Örneğin aynı Atlantik Konseyi analizinde bazı Arap ve muhalif yetkililerinin açıklamalarına değinilmektedir; bunlara göre, Amerika, "Avrupalı müttefikleri" ve bazı Körfez ülkelerinin, muhaliflerin desteklenmesinde rolü vardır ve "bu ülkelerin güvenlik yetkilileri, Suriye'deki gelişmelere dair düzenli olarak istişarede

³³ Reuters. (2013, Nisan 9). Libya arms fueling conflicts in Syria, Mali and beyond: U.N. experts. Nisan 23, 2013, tarihinde Reuters'dan alınmıştır: <http://www.reuters.com/article/2013/04/09/us-libya-arms-un-idUSBRE93814Y20130409>

³⁴ Reuters. (2012, Nisan 28). UPDATE 1-Lebanon impounds ship carrying Libyan weapons. Nisan 23, 2013, tarihinde Reuters'dan alınmıştır: <http://www.reuters.com/article/2012/04/28/syria-lebanon-ship-idUSL6E8FS1CT20120428>

³⁵ Syrian Free Press Network. (2012, Mayıs 12). Exclusive Photos of Weapons Smuggled from Libyan Terrorists to Syrian Terrorists. Nisan 23, 2013, tarihinde Syrianfreepress.wordpress.org adresinden alınmıştır: <http://syrianfreepress.wordpress.com/2012/05/12/foto-esclusive-armi-contrabbandate-da-terroristi-libici-per-terroristi-siriani-exclusive-photos-of-weapons-smuggled-from-libyan-terrorists-to-syrian-terrorists/#>

³⁶ Benitez, J. (2013, Şubat 25). Are Syrian rebels now armed with heavy weapons from Croatia? Nisan 23, 2013, tarihinde, Atlantic Council of the United States'den alınmıştır: <http://www.acus.org/natosource/are-syrian-rebels-now-armed-heavy-weapons-croatia>

³⁷ CBS/AP. (2013, Mart 28). AP: "Master plan" underway to help Syria rebels take Damascus with U.S.-approved airlifts of heavy weapons. 23 Nisan 2013 tarihinde, CBS News'den alınmıştır: http://www.cbsnews.com/8301-202_162-57576722/ap-master-plan-underway-to-help-syria-rebels-take-damascus-with-u.s.-approved-airlifts-of-heavy-weapons/

bulunulan bir güvenlik koordinasyon komitesi kurmuşlardır³⁸. Associated Press ve CBS tarafından kaleme alınan bir makale ise Ürdün'ü de bu listeye ekleyerek, bütün tarafların kargoların güzergâhı konusunda veto kullanma hakkı³⁹ dahi olduğunu söylemektedir. 2013 Nisan ayının sonlarında yayınlanan bir Wall Street Journal makalesi de Suriye Dostları grubunun çekirdek 11 üyesinin Suriye'ye giden tüm askeri yardımları koordine edip, bunları Suriye Muhalefet Koalisyonu'nun Yüksek Askeri Konsey aracılığıyla aktarmayı kabul ettiklerini doğrulamaktadır⁴⁰. Aynı makalede ayrıca Washington'un kısa süre önce Suriyeli muhaliflere yaptığı ölümcül olmayan yardımı 250 milyon dolara çıkarma sözünün, savaş meydanında büyük etkileri olan vücut zırhı ve gece görüş gözlüğü gibi savaş tertibatlarını da içereceği teyit edilmektedir⁴¹. Bu noktada belirtmeliyiz ki Washington (esas itibarıyla muhalefetle bağlantısı olduğu iddia edilen tüm diğer devletler gibi) muhaliflere silah yardımı yaptığı ve askeri eğitim verdiğini reddetmektedir⁴². Ancak Mayıs 2013 ortasında ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi, Suriyeli muhaliflere sınırlı ölçüde silah yardımı yapılması ve askeri eğitim verilmesini içeren bir tasarıyı onaylamıştır⁴³. Bu tasarının imzalaması için Başkan Obama'nın masasına gelmeden, yani bağlayıcılık kazanmadan, önce iki farklı kurulun ve Kongre'nin onayından geçmesi gerektiğini eklemekte fayda vardır. 27 Mayıs 2013 tarihindeki bir başka gelişmede, Avrupa Birliği, Suriyeli muhaliflere uyguladığı silah ambargosunu uzatmama kararını almış ve böylelikle Haziran ayından itibaren isyancılara askeri yardım yapılmasının önünü açmıştır⁴⁴.

Yukarıda adı geçen devletler arasında Suudi Arabistan ve Katar'ın adı birden fazla kaynaktan, isyancı güçlere cephede en çok destek sağlayan iki devlet olarak geçmektedir. Hatta bu devletlerin farklı gruplara sadece Esad rejimini yıkmak için değil, aynı zamanda kendilerinin ülke içindeki etkilerini – bazen bir diğerinin etkisi pahasına – artırmak için de destek verdiği iddia

³⁸ Benitez, J. (2013, Şubat 25). Are Syrian rebels now armed with heavy weapons from Croatia? 23 Nisan 2013 tarihinde, Atlantic Council of the United States'den alınmıştır: <http://www.acus.org/natosource/are-syrian-rebels-now-armed-heavy-weapons-croatia>

³⁹ CBS/AP. (2013, Mart 28). AP: "Master plan" underway to help Syria rebels take Damascus with U.S.-approved airlifts of heavy weapons. Nisan 23, 2013, tarihinde, CBS News'den alınmıştır: http://www.cbsnews.com/8301-202_162-57576722/ap-master-plan-underway-to-help-syria-rebels-take-damascus-with-u.s.-approved-airlifts-of-heavy-weapons/

⁴⁰ Peker, E. (2013, Nisan 21). U.S., Allies Agree on Aid to Syria Opposition. Nisan 24, 2013, tarihinde The Wall Street Journal'dan alınmıştır: <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887323551004578436750045050178.html>

⁴¹ A.g.e.

⁴² BBC. (2013, Nisan 26). Covert help for Syria's rebels in Jordan. Nisan 28, 2013, tarihinde BBC'den alınmıştır: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22285555>

⁴³ HABERTURK. (2013, Mayıs 22). ABD'den kritik Suriye kararı. 27 Mayıs 2013 tarihinde HaberTürk'ten alınmıştır: <http://www.haberturk.com/dunya/haber/846503-abdden-kritik-suriye-karari>

⁴⁴ BBC Türkçe. (2013, Mayıs 28) AB Suriyeli isyancılara silah ambargosunu kaldırdı. 28 Mayıs 2013'de BBC Türkçe'den alınmıştır: http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130527_suriye_ambargo.shtml

edilmektedir⁴⁵. Yukarıda atıfta bulunulan ISW çalışmasına göre Katar 2012'nin Kasım ayında Doha'da isyancı birliklerin komutanlarına kapalı bir toplantı düzenleyip, bu komutanlara toplantıya katılmaları için para ödemiş, Suudi sponsorlar ise bunun aksine toplantıya katılmamaları için para ödemişlerdir. Bunun sonucunda ortaya çıkan durumda ise “iki spondordan da para almak için isyancı örgütler kağıt üstünde ayrılmışlardır, bir komutanlarını Doha'ya gönderirlerken, diğeri Suriye'de kalmıştır. Aynı liderlik yapısı altında birlikte olsalar da, komutanlar farklı isyancı gruplarına bağlı olduklarını öne sürmüş ve sıklıkla rakip birliklere bağlı olduklarını iddia etmişlerdir.”⁴⁶

Ülkede göze çarpan (ve gittikçe artan) cihatçı mevcudiyetine de değinilmesi gerekmektedir. İçlerinde bazılarının Libya, Irak, Afganistan veya cihatçı grupların mevcut olduğu diğey yerlerdeki silahlara erişimi olduğu yabancı muhripleri bir araya getirmenin yanı sıra, bu örgütlerin ayrıca dünya çapındaki diğey cihatçı örgütlerle de sıkı bağları vardır, tıpkı El-Nusra Cephesi'nin Irak El-Kaide'sine olduğunu kısa süre önce ilan ettiği bağı gibi⁴⁷. Bu bağlar Suriye savaş meydanına akan silahların başka bir kaynağını oluşturmaktadır. Dahası bu örgütlerin aralarında Suudi Arabistan ve Katar'ın da olduğu Körfez ülkelerinde⁴⁸ dikkat çekici “ferdi sponsorları” vardır ve genelde kendileri kadar kaynağa ve finansmana sahip olmayan siyasi açıdan ılımlı kuvvetlerden daha iyi silahlanmışlardır.

Baas Diktatörlüğüne Yönelik Destek ve Sevkiyatlar

Rejim karşıtı kuvvetlere kıyasla çok daha fazla kaynakları olsa da, SSK ve diğey Esad yanlısı güçler de yıpranmalarını telafi etmek için dışarıdan gelecek yardımlara muhtaçtırlar. Örneğin kimi hesaplamalarına göre Suriye Hava Kuvvetleri ciddi miktarda yedek parça veya ilave uçak almazsa 2013'te savaşa kabiliyetini kaybedecektir⁴⁹.

Rusya tarihsel olarak Şam'ın yakın bir müttefiki olmuştur. Esad'a Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde kalkan olmak gibi siyasi ve diplomatik desteklerinin yanı sıra, Rusya Suriye'ye

---

⁴⁵ O'Bagy, E. (2013). Middle East Security Report 9: The Free Syrian Army. Washington, DC: Institute for the Study of War.

⁴⁶ A.g.e.

⁴⁷ Alaaldin, R. (2013, Nisan 12). The Rise of al-Nusra. Nisan 24, 2013, tarihinde Royal United Services Institute (RUSI)'den alınmıştır: <http://www.rusi.org/analysis/commentary/ref:C5167D05802F5A/#.UXe-L7UqxyR>

⁴⁸ O'Bagy, E. (2013). Middle East Security Report 9: The Free Syrian Army. Washington, DC: Institute for the Study of War.

⁴⁹ Holliday, J. (Mart 2013). Middle East Security Report 8: The Assad Regime. Washington DC: Institute for the Study of War.

neredeyse astronomik miktarlarda nakit para göndermiştir; bir WINEP araştırmasına göre bu yardım sırf 2011 yazında ağırlığı toplamda iki yüz tondan fazla gelen banknotlara tekabül etmiştir⁵⁰.

Rusya aynı zamanda Suriye'nin en önde gelen askeri tedarikçisi olmuştur; SIPRI'ya göre Rusya'dan alınan silahlar Suriye'nin 2007 ve 2012 tarihleri arasındaki toplam silah alımının yüzde 78'ini oluşturmuştur⁵¹. İçlerinde Buk-M2 ve Pantsyr-S1 (NATO sınıflandırmasında SA-22) radar ve hareketli füze fırlatma sistemlerinin de bulunduğu, karadan havaya savunma sistemleri gibi gelişmiş silahlar sağlamanın yanı sıra Moskova aynı zamanda bu sistemleri komuta etmesi ve Suriyeli personeli eğitmesi için askeri danışmanlar da göndermektedir⁵². Rusya'nın rejimin hava savunmasına özellikle katkı sağlayacak S-300 hava savunma sistemlerini Suriye'ye tedarik edeceği yönündeki açıklamaları, İsrail, ABD ve diğer Batılı kaynakların büyük tepkisini çekmiştir. Moskova yeni sistemler sağlamanın yanı sıra, bu askeri sistemlerin kullanılabilmeye devam etmesini sağlamak için hayati olan, yedek parçalar, mühimmat ve eski sistemler için güncellemeler sağlamaktadır. Türkiye 2012'nin Ekim ayında, muhabere malzemesi⁵³ ve Suriye'nin hava savunma sistemleri için yedek parçalar⁵⁴ taşıdığı açıklanan bir Suriye yolcu uçağını inişe zorladığında böyle bir nakliyatı durdurmuştur. Burada şunu söylemek yerinde olacaktır; Kremlin Esad rejimine silah sattığını inkar etmemekte, ancak sivillerle yapılan bir çarpışmada kullanılacak hiçbir silah veya askeri sistem satmadığını belirtmektedir.

Belki bunlardan daha önemlisi Esad'ın Tahran'dan aldığı destektir. Hatta Esad'ın ülke içindeki bu yıpratma savaşında ayakta kalmayı sürdürebilmesinin temel sebeplerinden birinin İran olduğu söylenebilir. Tıpkı Rusya gibi İran da rejimi mali olarak desteklemiştir; sağladığı 1 milyar dolar değerindeki kredi hattı bu yardımlardan sadece birisidir⁵⁵. Dahası hava yoluyla yaptığı

⁵⁰ Borshchevskaya, A. (2013, Ocak 24). Russia's Many Interests in Syria. April 26, 2013, tarihinde WINEP'ten alınmıştır: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russias-many-interests-in-syria>

⁵¹ A.g.e.

⁵² Borger, J. (2012, Aralık 23). Russian military presence in Syria poses challenge to US-led intervention. April 25, 2013 tarihinde, The Guardian'dan alınmıştır:

<http://www.guardian.co.uk/world/2012/dec/23/syria-crisis-russian-military-presence>

⁵³ Kenyon, P. (2012, Ekim 11). Turkey-Syria Tensions High After Plane Is Diverted. Nisan 26, 2013, tarihinde NPR'dan alınmıştır: <http://www.npr.org/2012/10/11/162743645/turkey-syria-tensions-high-after-plane-is-diverted>

⁵⁴ Boxx, E., & White, J. (2012, Kasım 20). Responding to Assad's Use of Airpower in Syria. Nisan 27, 2013, tarihinde Washington Institute for Near East Policy'ten alınmıştır:

<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/responding-to-assads-use-of-airpower-in-syria>

⁵⁵ Stott, M., & Nakhoul, S. (2013, Nisan 24). Syria expects more financial aid from Russia, Iran. Nisan 27, 2013, tarihinde Reuters'dan alınmıştır: <http://www.reuters.com/article/2013/04/24/us-syria-crisis-economy-idUSBRE93N0QA20130424>

nakliyatların yanı sıra, İran silahlarının ve malzemelerinin ülkeye Lübnan ve Irak sınırından aktarıldığı düşünülmektedir.

Ancak bunlardan daha da önemli olan İran'ın elit Kudüs Kuvvetleri'nin olaylardaki parmağıdır. Kudüs Kuvvetleri'nin rejimin silahlı faaliyetlerine müdahil olduğuna dair raporlar çatışmanın başlangıcından sadece birkaç ay sonra yayınlanmaya başlamış ve İran bu suçlamalara karşılık vermek için neredeyse hiç çaba sarf etmemiştir. Dahası, Eylül 2012'de bizzat Devrim Muhafızları Komutanı Muhammed Ali Caferi, Kudüs Kuvvetleri'nin Suriye'de olduğunu söylemiş, ancak çatışmaya doğrudan iştirak etmek yerine askeri eğitim ve tavsiyeler verdiklerini iddia etmiştir⁵⁶. İran'ın etkisi ve eğitimi özellikle "Halkın Ordusu" ya da "Şebbiha" olarak adlandırılan Esad'a bağlı paramiliter unsurlarda görülmektedir; bu birimler Esad'a sadık Suriye Silahlı Kuvvetleri'nin yanı sıra savaşmakta ve büyük oranda Şii ve Nusayri milislerden oluşmaktadır⁵⁷. Bu milislerin sayısının 50.000'den fazla olduğu düşünülmektedir ve Caferi'nin kendisi İran'ın Besiç milislerine benzediklerini söylemiştir⁵⁸. Şebbiha milislerinin eğitimi, silahlandırılması ve mali destek sağlanması hususlarında İran ve Hizbullah'ın etkisi fazlasıyla görülmektedir, bu da ABD Hazine Bakanlığı tarafından Aralık 2012'de yaptırımlara⁵⁹ maruz kalmalarının altında yatan nedenlerden biri olmuştur. ABD Hazine Bakanlığı'na göre bu milisler, Suriye Askeri İstihbaratı'na yardımda bulunmuş, şehirlerde ve rejimin kontrolündeki tesislerdeki güvenlik kontrol noktalarında görev yapmış, Suriye ordusu tarafından operasyonlar esnasında ve muhalefete destek verdiği düşünülen kişilerin sorgulanması ve infaz edilmesinde kullanılmışlardır⁶⁰. Muhtemelen bu kuvvet Esad rejimi yıkılsa bile⁶¹, tıpkı Lübnan'da Hizbullah'ın ve Irak'taki türlü Şii örgütlerinin olduğu gibi, İran'ın bir vekil unsuru olarak Suriye'deki önemini koruyacaktır.

⁵⁶ Dehghanpisheh, B. (2012, Eylül 17). Elite Iranian unit's commander says his forces are in Syria. Nisan 28, 2013, tarihinde Washington Post'dan alınmıştır:

http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/elite-iranian-units-commander-says-his-forces-are-in-syria/2012/09/16/431ff096-0028-11e2-b257-e1c2b3548a4a_story.html

⁵⁷ Holliday, J. (Mart 2013). Middle East Security Report 8: The Assad Regime. Washington DC: Institute for the Study of War.

⁵⁸ Dehghanpisheh, B. (2012, Eylül 17). Elite Iranian unit's commander says his forces are in Syria. Nisan 28, 2013, tarihinde Washington Post'dan alınmıştır:

http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/elite-iranian-units-commander-says-his-forces-are-in-syria/2012/09/16/431ff096-0028-11e2-b257-e1c2b3548a4a_story.html

⁵⁹ US Department of the Treasury. (2012, Aralık 11). Treasury Sanctions Al-Nusra Front Leadership in Syria and Militias Supporting the Assad Regime. Nisan 27, 2013, tarihinde US Department of the Treasury'den alınmıştır: <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/pages/tg1797.aspx>

⁶⁰ A.g.e.

⁶¹ Levitt, M. (2013, Şubat 15). The Hezbollah Connection in Syria and Iran. Nisan 22, 2013, tarihinde Washington Institute for Near East Policy'den alınmıştır: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-hezbollah-connection-in-syria-and-iran>

Lübnan Hizbullahı da rejimin paramiliter kuvvetlerine eğitim, silah ve para yardımıyla bulunmuş ve Esad hükümetine lojistik destek vermiştir⁶². Hizbullah, İran'dan gelen büyük miktarda kaynağın Esad taraftarı kuvvetlere aktarılmasında etkili olmuştur ve yukarıda bahsedildiği gibi o da ABD Hazine Bakanlığı yaptırımlarının hedefinde olmuştur. Belirtildiğine göre Hizbullah kuvvetleri, Suriyeli muhaliflere karşı hem Suriye hem de Lübnan toprağında savaşmıştır; bazı Lübnanlı yetkililere göre bunun neticesinde birçok Hizbullah savaşçısı hayatını kaybetmiştir⁶³. Nitekim CNN TÜRK'ün haberine göre Lübnan Hizbullah Hareketi Genel Sekreter Yardımcısı Şeyh Naim Kasım, Hizbullah'ın Suriye içerisinde Esad güçleri ile birlikte savaştığını 2013 Mayıs ayı içerisinde teyit etmiş ve Suriye içerisindeki hareketlerinin geleceğinin İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney'den gelecek emirlere bağlı olduğunu belirtmiştir⁶⁴.

Maliki hükümetinin yönetimindeki Irak'ın da Esad'ı desteklediği düşünülmektedir. Irak, topraklarının ve hava sahasının İran tarafından silah ve malzeme nakliyatı için kullanılmasına izin vermeye devam etmektedir. Bağdat aynı zamanda İran'ın desteklediği Iraklı Şii militanların Esad destekçilerinin ve Hizbullah savaşçıların⁶⁵ yanında savaşmak üzere Suriye'ye geçmesine göz yummuştur⁶⁶; bunun bir örneği olarak Abu Fadl El-Abbas Tugayı'nı, Suriye'de bulunan ve Şiiler tarafından kutsal kabul edilen Seyyide Zeynep Camii yakınlarında Hizbullah savaşçıların yanı sıra savaşırken gösteren Youtube videoları⁶⁷ gösterilebilir.

Bu iki tarafın savaşa müdahil olması Suriye muhalefetinin karşılık vermesine yol açmış ve çatışmanın diğer ülkelere sıçrayacağı korkusunu yeniden alevlendirmiştir. 4 Mart 2013'te Sünni militanlar Irak'ın Akaşat bölgesi yakınlarında Iraklı ve Suriyeli birliklerden oluşan bir konvoyu

---

⁶² US Department of the Treasury. (2012, Aralık 11). Treasury Sanctions Al-Nusra Front Leadership in Syria and Militias Supporting the Assad Regime. Nisan 27, 2013, tarihinde US Department of the Treasury'den alınmıştır: <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/pages/tg1797.aspx>

⁶³ Dehghanpisheh, B. (2012, Eylül 26). Hezbollah increases support for Syrian regime, U.S. and Lebanese officials say. Nisan 27, 2013, tarihinde The Washington Post'dan alınmıştır:

http://articles.washingtonpost.com/2012-09-26/world/35494328_1_lebanese-government-hezbollah-hasan-nasrallah

⁶⁴ CNNTURK (2013, Mayıs 16). Hizbullah: "Suriye'de de varız". 25 Mayıs 2013 tarihinde CNNTURK'ten alınmıştır: <http://www.cnnturk.com/2013/dunya/05/16/hizbullah.suriyede.de.variz/708130.0/>

⁶⁵ Knights, M. (2013, Mart 7). Syrian and Iraqi Conflicts Show Signs of Merging. Nisan 27, 2013, tarihinde Washington Institute for Near East Policy'den alınmıştır: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/syrian-and-iraqi-conflicts-show-signs-of-merging>

⁶⁶ Karouny, M. (2013, Mart 3). Shi'ite fighters rally to defend Damascus shrine. Nisan 27, 2013, tarihinde Reuters'dan alınmıştır: <http://www.reuters.com/article/2013/03/03/us-syria-crisis-shiites-idUSBRE92202X20130303>

⁶⁷ Blanford, N. (2013, Ocak 18). Video appears to show Hezbollah and Iraqi Shiites fighting in Syria. Nisan 27, 2013, tarihinde The Christian Science Monitor'dan alınmıştır: <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/0118/Video-appears-to-show-Hezbollah-and-Iraqi-Shiites-fighting-in-Syria>

pusuya düşürmüşlerdir. Bu birlikler, Bağdat ve Şam'ı, Esad yanlısı kuvvetlerin fiilen kontrol ettiği son sınır kapısı olan El Velid – El Tanf sınır kapısı aracılığıyla bağlayan ana ikmal yollarından birisinin üzerinde pusuya düşmüşlerdir⁶⁸. ISW'ya göre, bu saldırı sadece Bağdat ve Şam arasındaki işbirliğini değil, aynı zamanda Suriye'deki direniş ve Irak sınırının ötesindeki Sünni militanlar arasındaki yardımlaşmayı da göstermektedir. İsyancılar bunun yanı sıra, ilk olarak Nisan 2013 ortasında Lübnan'da Hizbullah'ın denetimindeki bölgelere roketlerle saldırmışlardır⁶⁹. Suriye Ulusal Koalisyonu saldırılara müteakip yaptığı açıklamada saldırıların muhalif unsurlar tarafından yapıldığını doğrulamış ve bunun “Hizbullah'ın haftalar boyunca sınırın öteki yakasındaki kasabalara saldırmasına”⁷⁰ yanıt olarak yapıldığını belirterek, Lübnan hükümetinden “kendi sınırlarının kontrolünü sağlaması ve Hizbullah'ın Suriye topraklarında yaptığı askeri operasyonları derhal durdurmasını”⁷¹ talep etmiştir.

Genel resme bakıldığında şunun anlaşılması gerekmektedir: Suriye'deki bu iç savaşta tek bir tarafın kesin muzaffer olması durumunda bile – ki bunun gerçekleşmesi başlı başına çok zordur – oldukça önemli askeri personel ve envantere sahip bunca muharip grubun silahlarını kenara bırakıp, bir köşeye çekileceğini varsaymak hiç gerçekçi değildir. Aksine, etki alanlarını genişletmek için birlikte çalışacak ya da çatışacak, milis kuvvetler, yerel diktatörler, savaş ağaları, siyasi örgütler ve benzeri nice güç odağının ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bu grupların kendilerini destekleyen mihrakların çıkarlarını yansıtmaya devam etmesi ve Esad rejiminin yıkılması durumunda bile vekil (proxy) olarak kullanılabilmeleri de aynı derece muhtemeldir. Hâlihazırda insani yardım bile ona erişimi olan gruplara ciddi boyutta siyasi avantaj sağlamaktadır, çünkü bu gruplar denetimleri altındaki bölgelere ne kadar iyi hizmet dağıtabildiklerine göre saygınlık ve etki gücü kazanmaktadır⁷²⁷³. Dolayısıyla hem muhalifler, hem de rejim kuvvetlerine giden askeri yardımın, kısa vadede savaşın kazanılmasına yardımcı olmaktan çok daha derin etkileri vardır.

⁶⁸ Holliday, J. (2013, Mart 8). SYRIA UPDATE 13-01: IRAQ-SYRIA OVERLAND SUPPLY ROUTES. Nisan 20, 2013, tarihinde Institute for the Study of War'dan alınmıştır:

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/syria-update-13-01-iraq-syria-overland-supply-routes>

⁶⁹ Spyer, J. (2013, Nisan 20). Behind the Lines: Hezbollah turns eastwards. Nisan 27, 2013, tarihinde Jerusalem Post'dan alınmıştır: <http://www.jpost.com/Features/Front-Lines/Behind-The-Lines-Hezbollah-turns-eastwards-310317>

⁷⁰ A.g.e

⁷¹ A.g.e

⁷² O'Bagy, E. (2013, Nisan 15). SYRIA UPDATE: JABHAT NUSRA ALIGNS WITH AL-QAEDA. Nisan 20, 2013, tarihinde Institute for the Study of War'dan alınmıştır:

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/syria-update-jabhat-nusra-aligns-al-qaeda>

⁷³ O'Bagy, E. (2013, Nisan 15). SYRIA UPDATE: JABHAT NUSRA ALIGNS WITH AL-QAEDA. Nisan 20, 2013, tarihinde Institute for the Study of War'dan alınmıştır:

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/syria-update-jabhat-nusra-aligns-al-qaeda>

Harekât Esasları ve Taktik Doktrin: Hayatta Kalma Savaşındaki Baas Diktatörlüğü Savaş Makinesi

Uzayıp giden bu iç savaşın Esad'ın askeri kapasitesi üzerindeki en önemli ve en somut etkisi imkan ve kabiliyetlerini ciddi miktarda erozyona uğratmasıdır; bu, Baas rejiminin askeri profilini ciddi boyutta sekteye uğratmış ve Suriye Arap Silahlı Kuvvetleri'ni kendi toprakları içerisinde sivil Suriye halkına karşı insanlığa karşı suçlar işlemekten geri durmayan bir iç güvenlik aracına dönüştürmüştür.

Suriye Silahlı Kuvvetleri'ndeki erimeyi görebilmek için senelik askeri istatistik raporlarına bir göz atmak yeterli olacaktır. Bir örnek vermek gerekirse, Londra merkezli IISS adlı düşünce kuruluşu, *Military Balance* yıllık yayınında SSK'nın asker sayısının 2012 senesinde 220.000 olduğu tahminini aktarmıştır⁷⁴. Sadece bir senelik iç savaştan sonra gözle görülür bir düşüş olmuş ve sayı, aynı yayının 2013 versiyonunda, mecburi askerlik hizmetindekiler de dâhil olmak üzere 110.000'e inmiştir.⁷⁵

Öte yandan Esad'a bağlı güçlerin muharebe düzeni ve askeri doktrininin, konvansiyonel görevlerden hâlihazırdaki iç güvenlik mücadelesine (ya da daha net olmak gerekirse diktatörlüğün güvenliği mücadelesine) dönüşümü, özellikle askeri düşünce bağlamında, çok büyük bir değişiklik meydana getirmemiştir. Darbe yoluyla yönetimi ele geçirmiş zorba bir azınlık rejiminin savaş makinesi konumunda olan Suriye Silahlı Kuvvetleri, özellikle bazı özel birlikler, milli savunma görevlerini ifa etmenin yanı sıra fiilen rejimin kendi güvenlik önceliklerini de karşılamak üzere tasarlanmıştır⁷⁶. Bu açıdan bakıldığında, özellikle rejimin elit muhafız kuvvetlerinin isyanı bastırmakta bilfiil yer aldığı ve bunu yaparken diktatörlerine yüksek bağlılık ve yüksek bir adaptasyon yeteneği sergiledikleri görülmektedir. Nitekim Esad, çatışmaların başlamasından kısa bir süre sonra sırtını, konvansiyonel savaş ve rejimin güvenliği olarak iki temel görevi ifa etmek için tasarlanan muhafız birliklerine (*4. Zırhlı Tümen, Cumhuriyet Muhafızları ve Özel Kuvvetler*) dayamıştır. Diğer konvansiyonel unsurlar ya garnizonlarında bırakılmışlar ya da sayıca az müfrezeler halinde yukarıda adı geçen elit birliklerin fiili emir ve komutasına verilmişlerdir. Bu strateji bütün halinde büyük bir birliğin, örneğin bütün bir zırhlı tümenin, muhalifler safına geçmesini engellemiş, ama aynı zamanda Baasçı diktatörlüğün muharebe gücünü Suriye Kara Kuvvetleri'nin yaklaşık üçte biriyle

⁷⁴ IISS, *Military Balance 2012 – Middle East and North Africa*, Routledge, London, 2012, s. 349.

⁷⁵ IISS, *Military Balance 2013- Middle East and North Africa*, Routledge, London, 2012, s. 403.

⁷⁶ IHS Jane's, *Jane's Sentinel Security Assessment-Eastern Mediterranean: Syrian Armed Forces*, Ağustos 2012, s.5.

sınırlandırmıştır⁷⁷. Yine de bu “seçici konuşlandırma” stratejisi sadece personel mevcudu hesabına indirgenmemelidir. Güvenilirliklerinden (özellikle etnik-mezhepsel ve siyasi güvenilirliklerinden) ötürü bu muhafız birliklerin savaşa hazırlık seviyeleri, Suriye Kara Kuvvetleri’nin diğer unsurlarına nazaran daha üst seviyelerde tutulmuştur. Dolayısıyla Esad’ın savaş makinesi “parçalanmış” olsa da, makinenin “en iyi kısmını” belli bir oranda kendine sakladığını söyleyebiliriz. Dahası, söz konusu kaynakların paylaşılması olduğunda, Esad her zaman aslan payını Nusayri egemenliğindeki muhafız birliklerine vermiştir; bu yüzden bu birlikler ateş gücü bakımından avantajlıdır. Örneğin, İsrail merkezli, güvenlik çalışmaları yapan bir düşünce kuruluşu olan INSS, Suriye’nin yakın dönemde güncelleştirdiği T72’lerinin sayısının 120 civarında⁷⁸ olduğunu tahmin etmektedir ve bu ana muharebe tankları muhtemelen temel olarak 4. Zırhlı Tümen’e tahsis edilmiştir. Bunların ötesinde, elde kalan kuvvetlerdeki Nusayriilerin oranı iç savaştan önceki oranlardan daha yüksektir, bu da çatışmanın mezhepsel söylemini ciddi oranda beslemektedir.

Suriye Kara Kuvvetleri’nin iç savaş öncesindeki askeri modernizasyon eğilimleri de çatışmanın aldığı şekli biçimlendirmekte önemli bir yer tutmuştur. Sırasıyla 1982 ve 2006’da gerçekleşen iki Lübnan deneyimi Şam’ın askeri tasavvurunu derinden etkilemiştir. 1982 deneyiminin sonucu, İsrail tarafından rahatlıkla yok edilen hava kuvvetlerine olan bağlılığı kesip, stratejik silah sistemlerine, özellikle de karadan karaya atılan füzelere (SSM) yönelmek olmuştur. 2006’da ise Hizbullah’ın İsrail Savunma Kuvvetleri karşısındaki – göreceli – başarısı Suriyelileri etkilemiş ve hibrid savaş kapasitelerini geliştirmeye teşvik etmiştir. Dolayısıyla Baasçı rejimin askeri modernizasyon eğilimleri, bir yandan hava savunma sistemleri ve zırhlı araçlara karşı kullanılan sistemler ve bunların yanında gayrinizamî kuvvetler ile asimetrik kapasite gibi tahripkar kabiliyetler, diğer yandan ise hızlı sonuç getiren stratejik silah sistemleri (2003’teki T-72 modernizasyonu istisna olmak üzere) uzun menzilli balistik füzeler ve roketler edinmeye yönelmiştir⁷⁹.

İç savaş süresince bölünmüş Suriye Arap Silahlı Kuvvetleri ve Baasçı diktatörlüğün çatışmaya yaklaşımı, Esad’ın kuvvetlerinin harekât esasları ve taktik doktrinindeki değişikliklerini de biçimlendirmiştir. Öncelikle, Şebbiha milisleri sistematik olarak isyanın zalimce bastırılmasının

---

⁷⁷ Joseph, Holliday. The Assad Regime: From Counterinsurgency to Civil War, ISW, Washington D.C., 2013, s. 14 – 15.

⁷⁸ INSS, Middle East Military Balance Files: Syria, Tel Aviv, 2013, s 6.

⁷⁹ IHS Jane’s, Ağustos 2012, s 3 – 5.

paramiliter bir unsur olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁸⁰ Dahası, elde edilen verilere göre bu paramiliter eğilim, hibrid savaş kavramıyla uyumlu bir biçimde, Şebbiha milislerinin Esad'ın konvansiyonel unsurlarıyla bütünleşmiş bir biçimde operasyonlarda bulunması olarak yansımaktadır.⁸¹ İkinci olarak, Esad'ın kuvvetleri, nüfus yoğunluğunu azaltma stratejisinin bir aracı olarak⁸², toplar, döner ve sabit kanatlı unsurlar ve balistik füzeler ile hedef gözetmeksizin bombardıman yapmaya devam etmektedirler. Baasçı kuvvetlerin harekât yaklaşımı ve taktik doktrinindeki bu iki büyük eğilim ve bunların yanı sıra artan mezhepçi söylem ile operasyonlarda “siyasi-dini” açıdan güvenilen kuvvetlere aşırı bel bağlanması, “Suriye ulusu” kavramının gözle görülür derecede içinin boşalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla muhalefet Esad'ın tiranlığını devirmekte başarılı olsa bile, ardından kurulacak rejimin ülkeyi bir arada tutabileceği kuşkuludur.

Kimyasal Silah Suçlamaları:

Esad'ın Aklından Ne Geçiyor?

Bu kutu Baasçı diktatörlüğün sahip olduğu kitle imha silahları ve stratejik silah sistemlerini inceleyecek olan sıradaki EDAM çalışmasına bir giriş olarak eklenmiştir.

Özellikle Mart 2013'te Khan El Asal'daki şüpheli ölümlerden sonra hem muhalifler, hem de rejim karşı tarafı kimyasal silah kullanmakla suçlamıştır. Bunun yanı sıra önemli İsraili yetkililer Esad kuvvetlerinin, kimyasal silahları “tekrar tekrar kullandığını” açıkça belirtmişlerdir. Örneğin, yazım esnasında, İsrail askeri istihbaratından General İtai Brun, Tel Aviv merkezli bir düşünce kuruluşu olan INSS'in düzenlediği bir konferansta İsrail'in bu yöndeki iddialarını açıkça dile getirmiştir. Ayrıca Fransız gazetesi Le Monde'da rejimin kimyasal silah kullanımını teyit eden nitelikte ve tanık ifadelerine dayalı ayrıntılı bir analiz yayınlanmasıyla birlikte⁸³, çatışmalarda kimyasal silah kullanıldığına dair şüpheler artmıştır. Kimyasal silahların kullanımı kritiktir, çünkü ABD Başkanı Obama KİS'lerin kullanımını Amerikan müdahalesi için kırmızı çizgi olduğunu vurgulamıştır.

Esad'ın, kendisini topçu birliklerinin, döner kanatlı unsurların, uçakların ve balistik füzelerin kullanılması şeklinde gösteren askeri tercihleri, şu noktaya kadar şiddetin gittikçe daha arttığı ve hedef gözetmeksizin uygulandığı bir profil çizmiştir. Dolayısıyla şu noktada önemli olan ve gelecek EDAM çalışmasının yanıt arayacağı soru rejimin dışarıdan gelecek olası bir askeri müdahaleye dair hesaplamalarının ve elindeki KİS'leri kullanmaktaki kar-zarar hesabının ne yönde olduğudur.

⁸⁰ “Syria Unrest: Who are the Shabiha”, BBC, 29 Mayıs 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14482968>

⁸¹ The Assad Regime: From Counterinsurgency to Civil War, 2013, s 30.

⁸² A.g.e. s.41

⁸³ Remy, Jean-Philippe (2013, Mayıs 27) “Chemical Warfare in Syria”. 28 Mayıs 2013 tarihinde Le Monde'dan alınmıştır: http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2013/05/27/chemical-war-in-syria_3417708_3218.html

SONUÇ

Giriş bölümünde belirtildiği gibi bu çalışmanın askeri açıdan değerlendirmeye yaklaşımı, öncelikli olarak çatışmanın izleyeceği yönü tayin edebilen ana eğilimleri belirlemek ve sonrasında bu süregelen silahlı mücadelenin ne yöne gittiğini anlamak için bu eğilimlerdeki değişiklikleri ve sapmaları analiz etmektir.

Suriye iç savaşının gelecekte alacağı şekli belirleyecek temel etkenler olarak belirlediğimiz ana sonuçlar aşağıda özetlenmektedir:

- Çatışmanın jeostratejik arka planı temel itibarıyla, ana ikmal hatları, karayolları, kilit noktalar ve sınır bölgelerinin kontrolü üzerinedir.
- Başkent kenar mahalleri ve onu çevreleyen diğer yerleşimler isyancı kuvvetler ve Esad'ın birlikleri arasında yoğun çatışmalara sahne olsa da, Şam'ın merkezi rejimi destekleyen Nusayriiler ve dini azınlıklarla çevrilidir ve aynı zamanda rejim muhafızı birliklerin ana karargâhlarına ev sahipliği yapmaktadır.⁸⁴ Dolayısıyla muhaliflerin ilerlemesi başarılı bir şekilde devam ederse, iç savaşın son aşaması muhtemelen “Şam Kuşatması” olacaktır.
- Nihai “Şam Kuşatması” aşamasına erişebilmek için, muhaliflerin başkent ikmal hatlarını müteakip olarak belirtilenleri yapmak suretiyle kesmesi gerekmektedir; (1) Halep-Şam ve Şam-kıyı bölgeleri hatlarını ve ana sivil ve askeri havaalanlarını tamamen denetim altına almak, (2) bağlantı noktasında yer alan Hummus kentini ele geçirmek, (3) sınırları ve özellikle Lübnan ile Ürdün sınır bölgelerini denetim altına almak, (4) rejimin hava üstünlüğü ve hava aracılığıyla nakil yapma kabiliyetlerini elinden almak.
- Suriye Hava Kuvvetleri çatışmanın hayati bir unsurudur. Çoğu Batı ordusunun aksine, Esad'ın hava kuvvetleri tüm döner-kanatlı unsurları da kontrol etmektedir (yakın hava desteği hava kuvvetleri tarafından sağlanmaktadır ve kara havacılığı ayrı bir bölüm olarak gelişmiş değildir). Ayrıca Suriye Hava Kuvvetlerinin Hafız Esad döneminden beri silahlı kuvvetler içinde imtiyazlı bir konuma sahip olduğu hatırd tutulmalıdır. Rejim, havadan ikmaller aracılığıyla başkentten uzak mesafede gerçekleşen uzun süreli kuşatmaların üstesinden gelmeyi başarmış ve muhalif kuvvetlerine karşı elinde olan hava üstünlüğünü kullanabilmiştir.

---

⁸⁴ A.g.e., s. 38.

- Çatışmanın alacağı olası şekli analiz edebilmek için Suriye Hava Kuvvetleri ile ilgili üç ana eğilime dikkat etmek gerekir: (1) muhaliflerin hava savunması ve MANPADS kapasitelerindeki ciddi artışlar, (2) Esad'ın hava kuvvetlerindeki yıpranma ve Baasçı rejimin müttefikleri ve dostlarından gelen dış yardımın devamlılığı, (3) Suriye'de oluşturulabilecek herhangi bir uçuşa yasak bölge hususundaki gelişmeler.
- Çatışmada mezhepsel söylemlerin gittikçe artmasından ve iki tarafın da şiddetin boyutunu tırmandırmasından ötürü, Esad birliklerinden ve özellikle rejimin muhafızları konumunda bulunan birliklerden (*4. Zırhlı Tümen, Özel Kuvvetler, Cumhuriyet Muhafızları vb.*) daha fazla taraf değiştiren olacağına dair pek ümide kapılmamak gerekmektedir. Dolayısıyla muhalefetin stratejik bir zafer kazanması için bu unsurların üstesinden gelmesi gerekmektedir. Bu hususta isyancıların muharip yetenekleri söz konusu olduğunda farklı muhalif gruplar arasındaki eşgüdüm ve uyum kritik birer etkidir. Bu açıdan muharip elit birliklerin yaşadıkları kısıtlamalar (kalan) muharebe kabiliyetlerini anlamak açısından çok önemlidir.
- Silah yardımı ve sevkiyatı Esad yanlısı kuvvetlerin can damarıdır ve rejimin dayanma gücünü belirleyen ana etkenlerden birisidir. Aynı zamanda muhalifler için hem tahrip gücü, hem de kazançlarını pekiştirme kapasitelerini artıran büyük etkenlerdir. Silah nakillerinin kısa vadede savaşı kazanmaktan çok daha öteye uzanan etkileri vardır, çünkü farklı grupların ellerinde bulundurdukları envanter hâlihazırda ve gelecekte ülkedeki siyasal etkilerini de belirlemektedir.
- Bu uzun ve karşılıklı yıpratma savaşında, asimetrik bir kuvvet olmasından ötürü muhalefetin, en azından teorik olarak, taktik açıdan bir avantajı vardır. Yine de Baasçı diktatörlüğün elinde hala, kimyasal (ve şüphelere göre, biyolojik) silahlar gibi, oyunun gidişatını değiştirebilecek “jokerler” bulunmaktadır; bu “jokerleri” kullanıp kullanmayacağı ise büyük oranda uluslararası camianın olası tepkisine bağlıdır – Esad da bunu zaman zaman çatışmayı şiddetlendirerek sınamaktadır.
- Bir diğer “joker” ise İran ve Hizbullah'ın açıkça belirttikleri gibi genel anlamda muharip olarak iç savaşa dahil olmalarıdır. İran ve Hizbullah'ın ülkedeki varlığını “dış müdahale” olarak adlandırmak çok yanlış olmayacaktır. Sürmekte olan savaşı ve ardından gelecek

yeni düzeni belirlemekte, bu iki oyuncunun parmağı, oyunun kurallarını tamamen değiştirme potansiyeline sahiptir.

- Oyunun kurallarını değiştirme potansiyeli olan bir diğer husus ise ülkenin kaydadeğer KİS'leridir. Kimyasal (ve bazı iddialara göre biyolojik) silahlarının nerede olduğuna dair çok az kamu erişimine açık bilgi olsa da, büyük miktarının Şam yakınlarına konuşlandırıldığı düşünülmektedir. Muhtemelen sadece Halep'teki El Safir Askeri Üssü, Esad'ın KİS konuşlandırmalarında bir istisna teşkil etmektedir.